

**RADU MUNTEAN
PENTRU „SDC”**

» **Artistul asociat al „Suplimentului de cultură” scrie în această săptămână despre ce îl enervează și ce îi place la filmul românesc.**

ÎN » PAGINA 6

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » **EDIȚIA NAȚIONALĂ** » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

**1,5
LEI**

ARTISTUL ASOCIAT

- Săptămîna 1 – Interviu
- » Săptămîna 2 – Text de autor
- Săptămîna 3 – Criticii despre...
- Săptămîna 4 – Colegii de breaslă despre...

Interviu –
**RADU
MUNTEAN**

NR. 182 » 7 – 13 iunie 2008 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

SIBIU – CLUJ-NAPOCA – BUCUREȘTI:

Există o axă culturală și funcționează!

Culture jamming

Marius Babias

Culture jamming este o acțiune teroristă îndreptată împotriva media, care atacă modurile de producție și de distribuție. Mesajele sînt eliberate, devenind corpuri vii și mobile.

ÎN » PAGINILE 10-11

Trei evenimente culturale de amploare au dominat această săptămîină: Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu (FITS), Festivalul Internațional de Film Transilvania (TIFF) și Salonul Cărții „Bookfest” 2008.

» Un raport provizoriu după două zile de „Bookfest” de George Onofrei .

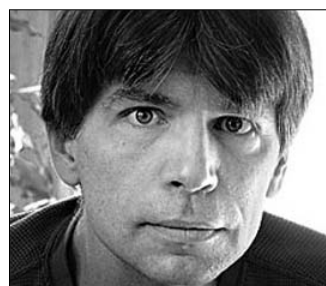
ÎN » PAGINA 3

» Veronica D. Niculescu transmite de la Sibiu, din mijlocul evenimentelor programate în cadrul FITS.

ÎN » PAGINILE 4-5

» Un amplu grupaj dedicat TIFF – texte de Iulia Blaga, Luiza Vasiliu și Adriana Gheorghe, precum și un interviu cu directorul festivalului, Mihai Chirilov.

ÎN » PAGINILE 7-9

În căutarea sufletului pierdut

Bogdan Romaniuc

Cel care cheamă ecoul de Richard Powers – o carte în care suspansul este dozat cu măiestrie de un scriitor foarte talentat. Nu ne rămîne decît să așteptăm ecranizarea acestui roman polifonic.

ÎN » PAGINA 12

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Cameleonii sînt fascinanți

Orice comentariu aș face pe marginea alegerilor de duminică mi-ar crea, înainte de toate, mie o senzație de redundanță. N-aș mai avea ce să spun, rezultatele au fost discutate, analizate, presupuzițiile au fost epuizate, victorioșii au fost identificați în funcție de interesele fiecăruia. Îmi mai rămîn la dispoziție simple observații. Iar una dintre ele, care m-a frapat în această perioadă, este reacția presei recunoscută prin simpatia față de Cotroceni. O presă prinsă într-o inerie ce o distanțează, practic, tot mai mult de planurile de viitor ale președintelui Traian Băsescu și ale partidului subordonat. O să mă explic.

Am remarcat, în ultima săptămînă, o revitalizare a ideilor de tip „322” sau „patruleterul roșu”. Mulți ziaristi s-au înghesuit să observe, mai ales pe fondul opțiunii liberalilor privind turul doi bucureștean, că s-a creat o coaliție PNL-PSD, la care au fost adăugate aproape inutil PC și PRM, în scopul dărîmării PD-L-ului. Bun. Să zicem că ar fi argumente pentru a se vorbi despre așa ceva. Lipsa de logică se manifestă însă în adversitatea furibundă pe care o denotă acei ziaristi, în subiectivitatea extremă. Una care îi face să nu observe că partidul pe care-l iubesc, anume PD-L-ul, și personajul politic de care sînt îndrăgostiți, anume Traian Băsescu, au adoptat de ceva vreme o altă politică față de liberali. Una a tăcerii curtenitoare.

Rezultatele alegerilor de duminică trecută, mai ales la consiliile județene, acolo unde votul politic e realmente relevant, exprimă aproape o catastrofă pentru partidul prezidențial, care trăia inițial în cadrul unor vise ce-l apropiu de un 50% la alegerile generale viitoare. Procentul care-l situează în rang cu PSD-ul e cutremurător pentru toți oamenii președintelui. Iar procentul liberalilor, care a crescut cu măcar 4-5% față de ceea ce s-a întîmplat la alegerile pentru Parlamentul European, transformă PNL-ul într-un fel de prîntesă pentru mina căreia se luptă atât social-democrații, cît și popularii lui Traian Băsescu. Pentru că altfel nici unii, nici alții nu vor avea șanse să facă un guvern în toată puterea cuvîntului.

Se vorbește pe la colțuri, și nu numai, despre o viitoare guvernare PSD-PD-L, bazată pe rădăcinile comune feseniste. N-am talent de prezicător, nici măcar de analist veritabil, pentru a afirma că e imposibilă o asemenea „soluție”. Dar ceva din comportamentul oamenilor ce formează partidul prezidențial îmi spune că o asemenea variantă nu poate fi luată în calcul. Pentru că PD-L-ul nu beneficiază de un electorat tradițional, ci de unul construit cu migală, populist, tocmai pe lupta anti-PSD, propus ca reprezentant al stîngii nedemocratice și al corupției. Or, a te asocia ulterior unor alegeri generale tocmai cu acest partid ar însemna un risc enorm pentru viitorul tău pe scena politică. PD-L există prin PSD. Mai exact, prin anti-PSD. Un pro-PSD înseamnă cu 2009 ar putea însemna sfîrșitul politic al partidului și al președintelui Băsescu, acesta din urmă nevoit să se prezinte ulterior acestei eventuale alianțe de guvernare în fața electoratului.

PNL-ul n-are aceeași problemă. Beneficiind de un electorat căpos, mare parte liberal prin definiție și prin cultură politică, partidul condus de Tăriceanu își poate permite o guvernare chiar alături de PSD. Procentele i-ar scădea probabil, dar nu dramatic. Și ar avea la dispoziție suficient timp să le recupereze. Totodată însă, venind acum pe alte coordonate, aproape de 20% adică, PNL-ul ar avea mult mai multe de cîștigat după generale dacă

» Se vorbește pe la colțuri, și nu numai, despre o viitoare guvernare PSD-PD-L, bazată pe rădăcinile comune feseniste. N-am talent de prezicător, nici măcar de analist veritabil, pentru a afirma că e imposibilă o asemenea „soluție”.

s-ar reapropia, în vederea unui guvern, de PD-L. În primul rînd, pentru că ei ar fi cei care ar putea pune condițiile, ba chiar niște condiții înrobitoare. În al doilea rînd, pentru că n-ar trebui să suporte atacuri venite din partea drepte, care ar vedea mai firească o asemenea alianță pentru guvernare.

Prin urmare, e de așteptat ca, în decursul acestui an, atacurile dinspre PDL spre PNL să fie tot mai puține, tot mai amortizate. Pentru că, datorită modului în care pare a se configura viitoarea scenă politică, oamenii președintelui nu-și prea pot permite o altă abordare. Au eșuat în tentativa lor de a elimina de pe scena politică PNL-ul și de a-l înlocui în preferințele electoratului, acum se vîd aproape de a juca precum cîntă partidul aflat actualmente la guvernare. Nu-mi dau seama cînd se va prinde și presa pro-PD-L de acest lucru. Însă mă aștept ca, atunci cînd o va face, să afle că am avut, vreme de patru ani, o guvernare destul de performantă și că numai dreptatea adevărată, adică PNL+PD-L, va putea lupta eficient împotriva caracteristicii stîngiste. Va fi un an interesant, cu siguranță, și din acest punct de vedere.

Întodeauna ne-au fascinat cameleonii, nu-i așa? Cum reușesc ei oare să-și schimbe culoarea după conjunctură, mediu, context? Stați, nu comutați televizoarele pe Animal Planet. Realitatea TV și alte posturi vă vor satisface această curiozitate în curînd.

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Campanie

Ca și acum patru ani, pe stadionul central a început forfota muncitorilor. Porțile de fotbal au fost scoase. S-a ridicat o schelă metalică. Pe schelă s-au atîrnat sforile, sîrmele și trapezii. Peste gazon s-a întins o folie de polietilenă groasă. S-a turnat nisipul, întins apoi într-un strat uniform. S-a montat podiumul central, cu tot cu instalația de sunet. În fine, s-a pavoazat totul cu așezele grupărilor ce urmau să se întîlnească în arenă, pentru a cucerii sufragiile publicului.

Stadionul s-a umplut pînă la refuz, iar pe la mijlocul după-amiezii a început și marele spectacol. Prima grupare care a intrat în scenă a fost cea a roșilor. Toți erau îmbrăcați în tricouri de un roșu aprins, cu excepția cîtorva domni gravi, la costume gri, care purtau doar cravate roșii, cu un desen cu trei trandafiri. Inșii în costum au urcat pe podiumul din mijloc, iar unul din ei s-a apropiat de microfon.

— lată forța noastră! a strigat el, arătînd cu un gest larg spre o intrare.

În scenă au pătruns cîțiva elefanți îmbrăcați în hăinuțe, cu cei trei trandafiri desenați în alb pe fond roșu.

— Nu spunem că ne pricepem, dar judecați și voi! a strigat iar bărbatul.

anunțat cineva la microfon, după care a ținut un discurs de vreo cinci minute.

Spectacolul roșilor a continuat încă vreo jumătate de oră, cu o dresură de lei, niște dansatoare trușee și o discuție între doi papagali vorbitori, ce imitau vocea președintelui țării și pe cea a premierului. A fost un dialog plin de umor.

După ei a intrat în scenă o echipă îmbrăcată în galben, cu un desen ce reprezenta o săgeată orientată în sus. Publicului i-a plăcut în mod deosebit un iluzionist cu barbă, care lua de la spectatori bancnote de valoare mică și le transforma, printr-o simplă atingere, în bancnote cu o valoare de zece ori mai mare. La final a transformat banii românești direct în euro și apoi, cu mișcări rapide, a făcut să apară în arenă așa, din neant, machete înalte de blocuri și case elegante.

— lată ce am făcut și ce vom face noi în țara noastră! a anunțat tare de la microfon un bărbat în costum gri, dar cu cravată galbenă.

Gruparea galbenilor a mai avut, printre altele, și un număr cu trapeziști. Spre surprinderea tuturor, la trapez au urcat chiar bărbații în costume ce se instalaseră pe podiumul din centru. Erau uimitori!

Merita să vezi cum făceau salturi mortale, rotiri în aer, spagate și prinderi în ultima clipă! Unul din ei a ratat însă în ultima clipă bara lansată spre el de un coleg. Din păcate, de cîțiva ani toate taberele decisese să renunțe la plasa de protecție. Acrobatul a căzut în arenă cu un bufnut sec și a rămas nemișcat. Cînd l-au scos din scenă, liderul grupului a plecat repede și el în culise, a dat cîteva telefoane și i-a tăiat numele de pe listă.

Show-ul a continuat cu un grup îmbrăcat în portocaliu, care a avut o splendidă dresură de șerpi, cîțiva înghițitori de flăcări și săbii și un magician escapist, care era scufundat complet într-o cuvă imensă, închis într-un sicriu de sticlă și legat cu cătușe și lanțuri roșii, galbene și verzi. Magicianul a reușit să le des-

facă în cîteva secunde, a sfîrșit și lacătul sicriului și a ieșit nevătmătat din cuvă. La final, un grup de acrobați au făcut o piramidă umană imensă, de șase etaje. O fetiță simpatică, cățărată tocmai în vîrf, a fluturat drapelul portocaliu cu trandafir, pe care scria mare „Unitate!”.

Ca de obicei, a dezamăgit grupul naționaliștilor în albastru, ce aveau ca însemn un vultur cu tricolor. Spectatorii nu s-au încălzit nici măcar cînd au apărut cei doi faimoși clowni ventriloци: îmbătrîniseră și nu mai aveau nici cheful, nici verva de altădată.

Una peste alta, lumea a plecat mulțumită. A doua zi caravana a plecat în alt oraș, ca să continue lupta pentru voturile de la alegerile din luna viitoare. Conform sondajelor, se putea conta pe o prezență bunicică la urne: între 60 și 70 de procente din populație. Măcar din punctul ăsta de vedere noul model de campanie se dovedea eficient. Altfel zău că ar fi fost greu să mai convingi cetățenii de avantajele democrației indirecte!

CITIȚI SĂPTĂMÎNA VIITOARE ÎN
OBSERVATOR
CULTURAL

- » Dosar Observator cultural: Piața Universității – memoria unui loc
- » TIFF 2008: românii impresionează din nou. Cinematografia românească ovaționată la scenă deschisă
- » Gerhardt Csejka primește cel mai prestigios premiu pentru traducere în spațiul german
- » Civilizația fotbalului: Alexandru Hîncu va comenta primul meci al României, cel cu Franța, de la EURO 2008

A început un număr de dresură, în care elefanții jucau fotbal, săltau pe niște butoaie plasate la distanță unul de altul, iar la sfîrșit s-au ridicat în două picioare și au dansat pe o muzică veselă.

Apoi spectacolul s-a dezlîntuit. Tinerii în roșu au adus un paravan de lemn vopsit în portocaliu. O tînră într-un costum cu paiete roșii s-a așezat în fața lui, cu minile și picioarele rășchirate. Pe paravan erau desenate niște cercuri mari, în care scria „Corupție”, „Abuz”, „Nedreptate”, „Minciună” și altele asemenea. Un cuțitar îmbrăcat într-un costum elegant, din stofă roșie, a aruncat vreo zece cuțite înspre față, străpungînd fiecare cerc cu înscrisuri revoltătoare. Apoi bărbatul a fost legat la ochi. Tobele au duruit rău-prevestitor. Cuțitarul a apucat ultimele două cuțite și le-a azvîrlit spre gîtul fetei. Cînd virfurile lor s-au înfipt, zbîrnîind, la un centimetru de pielea tinerei, străpungînd cuvintele „Corupție” și „Minciună”, lumea a icnit. Apoi a oftat ușurată.

— lată esența programului nostru! a

Elodia n-o duce așa rău. Citește o carte de dragul diversității

Televiziunile românești au reînceput săptămîna aceasta să îi plîngă de milă cărții și să demonstreze că doar bătrîni mai pun mîna pe carte, numai că, nu-i așa, nu le ajunge pensia.

George Onofrei

„Vox Pop” prin Salonul Cărții (ce se desfășoară încă, la ora scrierii acestui articol, în București, la Romexpo) cu întrebări care cer răspunsuri deja știute („Mai aveți timp să citiți?”, „Noi mai în vîrstă mai avem, tinerii nu mai vor!”). Nu l-am văzut încă la „Bookfest” (Salonul Cărții) pe Luis Lazarus, sînt sigur că nici Bentley-ul lui Diaconescu nu ar încăpea pe poartă, dar mai e timp. Bref, potrivit presei, cartea a devenit un soi de Elodie, iar editorii care vînd prea scump prețiosul obiect ar juca, evident, rolul lui Cioacă.

Elodia trăiește însă, stîmăți cititori și stimate cititoare, s-a afișat în toată splendoarea sa la Salonul de Carte, iar creșterea pieței se vede de la tîrg la tîrg. Editurile cumpără tot mai mult spațiu, standurile sînt tot mai luxoase, iar numărul titlurilor expuse crește repede și sigur. Nu văd unde este tragedia, ce indicii mai căută Lazarus, ce lenjerie intimă li se pare reporterilor de la televiziunile generaliste că au găsit prin rîpa editorială.

Ce s-a schimbat

„Bookfest” a revenit anul acesta în pavilioanele laterale (în care s-a desfășurat și acum doi ani). Sînt trei spații mari pe care și le-au împărțit editurile, fiecare dintre ele cu o viață proprie și cu o mochetă diferită. În paralel, la Romexpo se mai desfășoară vreo trei târguri, astfel că, de nu ești atent, direct din lumea cărților nimeriști la „Drink Fair”. Aflî ușor cum se mai distilează azi țuicuța la scară industrială (vezi și „namila” la standul producătorului), ce e trendy și ce nu e în materie de îmbuteliere a vinului și, desigur, poți și gusta un pahărel. Că doar

Ediția de anul acesta a Salonul Cărții „Bookfest” se desfășoară pînă pe 8 iunie, la Romexpo și reunește 160 de edituri

literatura și beuturica sînt de cînd lumea într-un fericit concubinaj.

Sînt și spații de lectură, dar a fost amenajat unul extrem de generos pentru copii – o mini-grădiniță unde îți poți lăsa copilul pentru a-ți vedea, ca părinte intelectual, liniștit de cumpărături. Am căzut la mijloc într-un conflict puternic izbucnit între un băiețel cu șapcă roșie și unul în verde. N-a reușit nimeni să aplaneze conflictul, astfel că au fost trimiși să se joace separat.

Editurile nu se joacă nici ele împreună și nici nu-și prea împrumută de bunăvoie jucăriile, dar asta e concurența! N-am văzut nici o altercație în afara programului de lansări, pe care fiecare și l-a garnisit cum a știut mai bine. În sfîrșit au început să vină autori cu foarte mare vizibilitate internațională și la târgurile noastre – să pomenim aici doar de laureatul Nobelului pentru literatură, Orhan Pamuk, și de Zeruya Shalev, scriitoarea momentului în Israel, cu cărți traduse la unele dintre cele mai prestigioase edituri din lume.

E devreme să ne dăm cu părerea în legătură cu numărul vizitatorilor (miercurea și joia tîrgului sînt, în general, un dezastru din acest punct de vedere – accentează căde pe weekend), însă putem spune că anul acesta se plătește taxă de intrare – 5 lei. Dar cu 5 lei poți vedea și cărți, și utilaje agricole. Să spunem că-i un avantaj...

Ultimele notații și citeva cifre

Doar cine a avut o proastă inspirație nu și-a organizat evenimentele la stand, pentru că în „Agora” e dezastru. Îți trebuie multă răbdare ca să găsești locul cu pricina – prea departe de „inima” tîrgului, adică de zona în care expun și vînd editurile importante. De altfel, nici moda lansărilor de dragul lansării nu am depășit-o încă. Se va vedea destul de bine și la următoarele târguri că ori pui în scenă un eveniment, ori o lași baltă.

Poate că, datorită tîrgului agricol, oferta

culinară e mai bogată anul acesta în afara spațiului expozițional. Veți spune că sînt un jurnalist superficial, mă interesează mîncarea, deși am primit diurnă ca să scriu despre carte. Ideea este că, oricît de bine s-ar pregăti editurile cu stand și evenimente, dacă atmosfera nu e, nimic nu e. Orice organizator serios de tîrg își dorește ca publicul să rămînă cit mai

mult timp cu puțință în spațiul expozițional. Se va uita mult, dar va și cumpăra mai mult.

Ediția din acest an înseamnă, în cifre, 14.000 mp de spațiu brut, 5.000 mp de standuri, 160 de edituri și aproximativ 50.000 de titluri. Valoarea biletului de intrare, 5 lei, este recuperată integral prin achiziționarea unei cărți.

CULESE DIN PRESĂ

Mediafax: „Deși editurile s-au afișat la standurile lor, mai mici sau mai mari, cu afișe multicolore și cu reduceri de pînă la 50% sau apariții în premieră, mulți dintre vizitatorii Tîrgului «Bookfest» au fost cuprinși de dezorientare la intrarea în spațiul Romexpo, rezervat evenimentului. (...) «Organizatorii» erau reprezentați de o singură persoană din spatele unui calculator, care răspundea cererilor solicitanților, pe rînd, fără să se grăbească. Un mister al tîrgului a fost și amplasarea toaletelor”.

Iorgulescu o ține cu sincretismul

Rompres: „Remarcînd «cu reverență» efortul organizatorilor pentru reușita tîrgului, Iorgulescu a apreciat «generozitatea spațiilor», «calitatea cărților ca aspect, ca obiect grafic», ambele situate la «standarde occidentale, europene», ca și «deschiderea sincretică a tîrgului, care va include în program și alte manifestări culturale, precum proiecții de filme, dezbateri”.

SUPLIMENTUL LUI JUP

PE SCURT

Rose Tremain a câștigat premiul Orange Broadband

Scrittoarea britanică Rose Tremain a câștigat, miercuri, 5 iunie, premiul Orange Broadband pentru ficțiune pe 2008, pentru cel de-al doilea roman al său, *The Road Home*, în care povestește aventurile unui văduv rus ce a emigrat în Marea Britanie pentru a-și găsi o slujbă, informează AFP. Câștigătoarea acestui premiu creat în 1996, care onorează „excelența, originalitatea și accesibilitatea în literatura scrisă de femei” și care are o valoare de 30.000 de lire sterline (37.000 de euro), a fost acordat miercuri seara, la Royal Festival Hall din Londra. La același eveniment a mai fost acordat un premiu în valoare de 10.000 de lire sterline (12.000 de euro) pentru cea mai bună scriitoare debutantă, ce a revenit Joannei Kavenna, pentru romanul *Inglorious*. Premiul Orange Broadband pentru ficțiune este acordat scriitorilor de limbă engleză ale căror opere au fost publicate în Marea Britanie în decursul ultimului an. Printre câștigătorii din anii anteriori se numără Zadie Smith pentru *On Beauty* (2006) – apărut anul acesta cu titlul *Despre frumusețe*, la Editura Leda –, Lionel Shriver pentru *We Need to Talk About Kevin* (2005) și Andrea Levy pentru *Small Island* (2004).

Cînd se anunță Nobelul?

Numele laureaților premiilor Nobel pe 2008 vor fi anunțate în perioada 6-13 octombrie, a precizat marți, 4 iunie, Fundația Nobel, informează AFP. Primul premiu acordat va fi cel pentru medicină sau psihologie, pe 6 octombrie, urmat de cel pentru fizică, pe 7 octombrie, cel pentru chimie, pe 8 octombrie, cel pentru economie, pe 13 octombrie, și cel pentru pace, cel mai celebru, pe data de 10 octombrie, se arată în comunicatul Fundației Nobel. Membrii comitetului Nobel nu dezvăluie niciodată numele care sînt propuse. Totuși, persoanele în măsură să propună laureați, parlamentari și miniștri din lumea întreagă, membri ai unor diverse instanțe internaționale, profesori de universitate și laureați precedenți pot să-și dezvăluie preferințele. Se știe deja că 197 de persoane și organizații au fost propuse pentru premiul Nobel pentru pace pe 2008, a doua cea mai ridicată cifră din istoria prestigioasei distincții, după anul 2005 (199).

FITS 2008

Povestiri despre teatrul nostru cel de toate zilele

Nu știu alții cum sînt, dar pentru mine teatrul răsare întotdeauna dintre coperti de carte, chipurile actorilor sînt modelate din litere și emoție. Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu (29 mai – 8 iunie) a venit și în acest an cu bucurii legate de cărți.

Veronica D. Niculescu

Povestea a început cu mirosul mării, cu o insulă ale cărei contururi au fost trase de-o dungă albă de sare, curgînd dintr-o valiză spartă, purtată de mîna unei femei. Scrisorile de dragoste din romanul

Se face tot mai trîziu, al lui Antonio Tabucchi, au fost legate în spectacolul *Salt – Sare*, pus în scenă de Odin Theatre din Danemarca, în regia celebrului Eugenio Barba.

Așa a început festivalul, într-o fostă sală de sport de la Casa Sindicatelor, devenită întîi scenă, apoi insulă. Femeia care în roman nu răspunde niciodată scriitorilor este cea care, în mijlocul insulei, povestește. Un spectacol-răspuns, plin de poezie și muzică. Bărbatul e cel care, de astă dată, tace. Cîntă la mandolină într-un colț al scenei și soarbe din paharul de vin, în timp ce dintr-un munte de sare, mîinile subțiri ale femeii scot sticlute și țije argintii, string șuruburi și, iată, se fierbe cafeaua pe muntele alb, cu grijă tasat de palmele ei, o masă instabilă sub care se adăposteste povestea. Femeia (Roberta Carreiri) trăiește în limitele insulei, praful alb zboară și curge, o cortină fină de sare curge la final, ea dispăre pentru totdeauna. Bărbatul (Jan Ferslev), rămas singur, găsesc-te un plic. „Aș vrea să-ți scriu într-o zi o scrisoare, o scrisoare totală, o scrisoare adevărată și totală, cred, și mă gîndesc cum ar fi dacă ți-aș scrie: ar fi scrisă în puține cuvinte simple și care se repetă din cînd în cînd, tocite de cîți oameni

le-au spus și aproape naive...”, spune Peste drum, la teatru, am fost fericită să prind un loc la premiera spectacolului *Lulu*, în regia lui Silviu Purcărete. S-a jucat numai de două ori în festival.

Lulu, dedicat Ofeliei

Cu mirosul mării în nări am trecut strada. Spectacolul, conceput pe baza textelor lui Frank Wedekind, a fost montat într-un cadru neobișnuit. Spectatorii au luat loc într-un amfiteatru pe scenă, matori la o „disecție” academică. Un spectacol diferit de montările cu care Silviu Purcărete ne-a obișnuit în ultima vreme. Fără decoruri grandioase și mișcări scenice la o scară ieșită din comun, Purcărete a pus în centrul piesei femeia, ca o unică forță, inger și demon, care ridică și distruge, pe alții și pe ea însăși. „În descrierea lui Lulu am ținut să desenez corpul unei femei prin cuvintele pe care le rostește. La fiecare dintre expresiile ei mă întrebam dacă înfrumusețea sau întineresc”, spunea Wedekind. Purcărete a creat acest rol anume pentru Ofelia Poppii, după interpretarea rolului Mefisto, din *Faust*.

Actrița de la teatrul sibian a făcut un rol excelent, dus în extreme, punîndu-și în valoare întreaga feminitate, interpretînd la început femeia senzuală, de o frumusețe ieșită din comun, pentru care bărbatul și-ar da și viața – și chiar ajung să moară, pe rînd –, pentru ca spre final ea să intre perfect în rolul decăzut al prostituatei ce va sfîrși înjunghiată de

unul dintre clienți, nimeni altul decît Jack Spintecătorul. Un rol dificil, care a presupus scene de nuditate și pe care Ofelia l-a dus la capăt cu succes. Alături de ea au jucat directorul Teatrului „Radu Stanca”, Constantin Chiriac, interpretînd unul dintre soții lui Lulu și un client, Mariana Presecan, Doru Presecan, Dan Glăsu, Adrian Maticoc. Un spectacol adus la zi și întesat de replici pline de umor, dezvăluindu-ne un regizor dispus parcă mai mult ca oricînd să se joace și să ne joace.

Kabuki, între tradiție și modern

Imediat după *Lulu*, la uzina Balanța, într-o fostă hală industrială, s-a jucat kabuki, *Festivalul de vară: O oglindă a Osakai*, cu compania japoneză Heisei Nakamura. Sute de spectatori au ocupat scaunele din hala special amenajată, pentru a-l vedea pe celebrul Nakamura Kanzaburo al XVIII-lea. Un spectacol cu „o sumă de contradicții”, după cum l-a caracterizat criticul Octavian Saiu, moderatorul conferințelor din cadrul festivalului, venit tocmai din Noua Zeelandă. Regizorul Kushida Kazuyoshi a explicat acest amestec: „Adaptarea într-o formă modernă e foarte dificilă. Actorii nu pot renunța la anumite forme de exprimare care țin de tradiție. Dar dacă spectacolul nu are legătura cu ce se întîmplă azi, rămîne doar la stadiul de muzeu”.

„Sîntem foarte entuziasmați. Am mai fost cu acest spectacol la New York și la Berlin, iar reacția e foarte diferită. La Berlin, spectatorii au fost foarte crispați

FOTO: Russell Young

Festivalul de vară: O oglindă a Osakai, spectacol al companiei japoneze Heisei Nakamura

Money Channel, versiunea emo

Există, de vreo lună de zile încoace, un personaj omniprezent pe ecranele patriei. Unul cu care începe aproape orice știre, fie ea despre alegeri, fotbal, fie că se ițește din domeniul social sau din cel infracțional. Un personaj despre care vorbesc toți actorii evenimentelor în cauză; în jurul căruia gravitează, din cauza căruia se ceartă, fără de care, cum s-ar zice, știrea n-ar mai fi știre și nici micile drame nu s-ar regăsi în povestire. Un personaj ce face talk-show-uri în fiecare seară, chemînd la vatra reflectoarelor politicieni, ziariști, finanțiști, moralisti, contopiști, laptopiști iar, de se va-ncorda eficient vreo vrăjitoare otevistă, chiar și pașoptiști.

Banul este cel care răstoarnă știrea în scandal. E cel care trimite reporterii „la fața locului”, unii dintre ei riscînd să li se dea și ai carul de transmisiuni – sau cu „carul 4x4”, valoarea mea, valoarea mea – în cap pentru că se află pe teritoriul pe unde a călcat adînc mîria sa. Așa s-au petrecut lucrurile acum aproape o săptămînă, cam de cînd a izbucnit celebra „bătălie” de la Ștefănești, Ilfov. Domnișoara Crețulescu, aflată în comuna în care, pînă la urmă, se vor reface alegerile, era să fie luată pe sus de pilcurile de scandalagii. Îi știți, acei cetățeni despre care nu s-a înțeles prea bine nici astăzi dacă au luat, numele

candidaților fie lăudat!, nici dacă au votat, numele adversarului fie scuipat!, nici dacă au mai votat, capul presei vecinului fie-n picioare călcat! Evident că dintr-un asemenea taifun nu putea lipsi domnul Minune, el însuși simbolul banului, agățat de-un microfon și-nfipt într-o pereche de ochelari de soare, probabil, de firmă, nu, nu am văzut dacă erau în crustași cu cristale Swarovski. Tot cam așa stă treaba și pe la centru, unde Steaua a fost depunctată pentru c-ar fi încercat, nu se știe, dar se cercetează, să se asigure de onestitatea și de sportivitatea celor de la Universitatea Cluj. Să te ții

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

conferințe de presă „la Palat”, emisiuni pe canalele tv de profil, filmări din fața sediului federal! În cazul ăsta nu s-a lăsat cu violență fizică, dar sînt toate șansele, dat fiind că se știu actorii piesei, să iașu cu amenințări verbale. Mai ales că domnul Gigi Becali a și spus, într-o reacție care deja nu mai face mirarea nimănui de pe planeta.ro, că va avea dînsul grijă să zboare acea comisie care-a luat hotărîrea respectivă, m-ați înțeles?! Singura știre din această isterică perioadă, care vorbește despre bani la

modul serios, a fost dezbătută prin studiourile de prime-time miercuri seara. E aceea care spune că sîntem, deocamdată, cei mai prost plătiți europeni pe ora de muncă. Evident, informația asta nu va face niciodată prima pagină, sau, dac-o va găzdui vreo gazetă în deschidere, va fi una la fel de urmărită ca și postul Money Channel. Asta pentru că, în știrile importante, banul nu este fotografiat făcînd lupinguri prin mulțime, nu se lipește „dă piept” și are prostul obicei de-a nu călători cu valiza.

Lulu, în regia lui Silviu Purcărete

FOTO: Russell Young

la început, pentru ca spre final să devină aproape inocenți, ca niște copii. Publicul de la Sibiu a fost de la început curios, dornic să vadă cum se desfășoară povestea. Numai aplauzele din final sînt peste tot la fel”, avea să spună regizorul Kushida Kazuyoshi.

Criticul George Banu a apreciat calitatea evenimentului: „Faptul de a avea un teatru kabuki în România este excepțional”. Teatrul kabuki, a explicat Banu, a influențat avangarda europeană. „În anii '20, teatrul european a descoperit scenele rotative datorită kabuki. Apoi, în anii '70-'80, marii cercetători au descoperit că există legături între Shakespeare și scena elisabetană și kabuki”, a explicat renumitul critic.

Autobuzul, un spectacol despre absență

Pe Nakamura Kanzaburo al XVIII-lea a-veam să-l revăd fără mască și costum tradițional, ci în blugi și tricou cu castelul Bran, a doua zi, ca spectator într-o

altă hală. O surpriză deosebit de emoționantă s-a dovedit a fi *Astăzi nu se fumează*, spectacolul pe texte de Iustin Panța și Mircea Ivănescu, în regia lui Gavril Pintea, cel care a montat și *Un tramvai numit Popescu*. Un spectacol despre cum „absența unei ființe ne spune mai multe decît ființa însăși”, o călătorie cu un autobuz fantomă, drapat în negru, pornind de la teatru, spre o fostă hală industrială, transformată în labirint al vieții poezilor.

„Cunosc pe cineva care seamănă cu tine. Dar pe tine nu te cunosc”, și se spune. Mîna străină, a actorului, te duce mai departe. „Care este diferența dintre cenușa de la o țigară și cenușa de la un om?”, ești întrebat. „Putem să ne luăm viețile între noi, dar nu putem să ne luăm morțile” – astfel de replici se repetă de-a lungul spectacolului-călătorie. Ești mutat dintr-un decor în altul. Totul e în dublu exemplar. Este un concert la patru mîini – doi scriitori își bat textele la mașină, două femei le stau alături. Pe două paturi sînt întinse trupurile lor, din două rîni curge sîngele albastru. Două sînt miresele, dar

una e albă, alta e neagră.

Spectacolul se bazează pe volumul *Limitele puterii sau Mituirea martorilor*, de Mircea Ivănescu și Iustin Panța, și urmează destinul tînarului scriitor dispărut. Din distribuție, Florin Coșuleț, Adrian Neacșu, Cătălin Neghină, Ciprian Scurtea.

Piața Mare, prin foc și apă

Am lăsat la urmă spectacolele de stradă. Prin apă și foc a trecut Piața Mare. Compania spaniolă Xarxa, cea mai puternică trupă din Spania care folosește focul și pirotehnia, a deschis șirul acestor spectacole, demonstrînd ceea ce și-a propus să demonstreze Constantin Chiriac, directorul festivalului: că „spectacolele de stradă nu înseamnă că vin niște saltimbanci și fac cîteva giumbușlucuri”. Xarxa a adaptat special pentru Sibiu trei spectacole diferite.

O corabie uriașă instalată în fața Muzeului Brukenthal a fost în centrul aten-

ției în prima seară. *Pinze și vînt*, o reprezentare concepută pentru ceremonia de inaugurare a Canalului Mînceii, a fost re-adaptată special pentru Sibiu. În fiecare seară, mii de spectatori s-au bucurat de jocurile de lumini, artificii și muzică.

În miezul festivalului, așez în virful unui top personal *Povestiri despre ne-*

bunia (noastră) cea de toate zilele, de Radu Afrim, cu trupa Teatrului Tinerețului din Piatra-Neamț. Un exemplu strălucit al unei combinații ideale între un text bun și niște actori minunați – Coca Bloos, Cezar Antal, Constantin Cojocaru. Dar mai sînt încă multe de văzut. Festivalul continuă pînă pe 8 iunie.

» „Am pășit și eu ce a pășit Wedekind. A scris o piesă pe la 1890, au fost scandaluri, procese, iar evenimentul nu a avut o soartă publică. Abia apoi, prin 1913, a scris forma finală, cunoscută sub cele două piese – *Spiritul pămîntului și Cutia Pandorei* – care e o formulă cam ca la statuile acelea cu haine... A început să pună chiloței, perdeluțe, a ieșit un text foarte rafinat estetic, față de textul inițial, *O tragedie monstruoasă*. Așa am pășit și eu, am fost cuprins de pudoare și s-a născut un spectacol destul de cuminte.” – regizorul Silviu Purcărete

(Citiți despre conferința de presă a regizorului Silviu Purcărete pe site-ul „Suplimentului de cultură” – www.supliment.polirom.ro –, în secțiunea „Exclusiv online“.)

Dimensiunile frumuseței desăvîrșite, la 1907

Farmacitoarea doamnă descrisă de ziaristul „Evenimentului de Iași” pe 22 iulie 1907, „înaltă, frumoasă, cu splendoarea și carnațiunea celor 30 de ani, părul blond ondulat, un blond cu adevărat auriu”, înfrîpînd „tipul cel mai desăvîrșit al femeii frumoase”, ar fi devenit, poate, personajul lui Emil Brumar, dacă s-ar fi intersectat cu el fie și preț de o clipă. Cînd ziaristul a văzut-o „purta o rochie de batist, vergată cu roz și alb, fără garnitură. Dungiile erau așezate cînd în lung, cînd de-a curmeziș. Corsajul se termina cu o plăcă bebe de tulle alb”.

Mîneca era „delicioasă, prinsă în mici pliuri, aranjată de-a lungul brațului pînă la cot”. Pe cap avea „pălărie albă cu bujori rose, iar sub un voal de tulle cu mici puncte negre obrazul surîdea viesel”. În picioare – „colțuni albi ajurați și pantofi de piele albă de căprioară”.

Astăzi, o rubrică precum aceea din care face parte descrierea de mai sus s-ar numi, probabil, „Fashion” sau „Tendințe”. Pe atunci, titlul era „Foemina” și e prima rubrică permanentă de modă pe care eu am întîlnit-o în colecțiile presei ieșene pe care am apucat să le răsfoiesc.

Consilierul „Foemina” sfătua doamnele cum să se îmbrace pentru a fi în pas cu „băile modei”. Pentru „un efect intenționat provocat”, garderoaba trebuia să cuprindă o „toiletă de dimineață în olandă albă, cu fustă scurtă în pliuri, garnisită pe poale cu o bandă brodată de sutășuri late colorate”, cu o „jaquetă tot sutășită, lungă pînă la genunchi”, ținuta fiind desăvîrșită de o „pălărie de pai alb garnisită cu capete de pene roșii și voile d'angleterre cu desenuri dese” și de „umbrela de olandă brodată cu umbre și garofe a jour pe mătase verde”. În timpul

zilei, era recomandată „o rochie mai serioasă, cu fustă aranjată pe poale cu bandă de olandă brodată, cu încrustații de irlandă”, un „corsaj de aceeași dantelă, aranjată cu benzi de olandă brodată, la fel ca aceea a fustei”, „centură lungă de mătase verde Empire și cu franjuri” asortată cu umbrela, pălărie albă cu flori și acoperită cu tulle.

Acestor repere estetice autorul articolului le adaugă în aproape fiecare număr portretul unei doamne „trendy”. Iată una dintre ele, purtînd o rochie „de muselină pictată, la care

DAMELE GAZETIERE

Emilia CHISCOP

cochetăria așteaptă complimente, cu flori din visuri, ce nu se găsesc nici în grădină, nici în serele noastre”. Alături de aceste rochii superbe, cu corsaje brodate din moda primăverii 1907 mai făceau parte și „costumele de taffetas”, între care „un model deosebit e jacheta tailleur scurtă la spate, în modelul Empire, cu minceca scurtă, în formă japoneză, adică puțin largă jos, cu ale sale garnituri fine de taffetas plisat”.

Iar dacă astăzi frumusețea ideală are dimensiunile 90-60-90, iată cum descrie un ziarist francez „dimensiunile frumuseței desăvîrșite”, după o paradă a modei de la 1907: „Fața nu poate fi mai lată ca de cinci ori mărimea ochilor. Mărimea ochilor trebuie să corespundă ca de două treimi din mărimea gurei. Urechea nu poate fi mai mare ca mărimea îndoită a ochiului, iar distanța dintre ochi trebuie să fie egală cu mărimea ochilor”.

ARTISTUL ASOCIAT

Săptămîna 1 – Interviu

Săptămîna 2 – Text de autor

Săptămîna 3 – Criticii despre...

Săptămîna 4 – Colegii de breaslă despre...

iunie –
RADU
MUNTEAN

„Suplimentul de cultură” a lansat campania „Artistul asociat”. Timp de o lună, un artist selectat de echipa revistei va fi promovat în paginile publicației.

» **MAI: GABRIELA ADAMEȘTEANU. Romanul *Dimineață pierdută*, care a apărut în 1983, va fi tradus în 2009 la Editura Europa din Budapesta, dar și la Random House Mondadori din Barcelona. Traducerea în franceză a romanului *Drumul egal al fiecărei zile* (1975), realizată de Marily Le Nir, a fost predată și este în lucru la prestigioasa editură franceză Gallimard. Coordonatorul lunii: George Onofrei.**

» **IULIE: Regizorul RADU AFRIM. Afrim e creatorul eroilor moi, copiilor din plastilină și bătrînilor ghiduși care se joacă de-a razna într-o lume hipersensibilizată. Afrim simte tare toată nebunia poveștilor noastre din realitatea imediată. Coordonatorul lunii: Mihaela Michailov.**

RADU MUNTEAN PENTRU „SUPLEMENTUL DE CULTURĂ”:

Ce mă enervează la filmul românesc

Școala românească de film

Cînd intri în ATF, UNATC sau cum s-o mai numi școala noastră de teatru și film, ți se sugerează că, gata, ce-a fost mai greu a trecut, acum ești artist și nu ai cum să ratezi. Vei face film mai devreme sau mai tîrziu. Ai vocație, de aia ai luat examenul. Trebuie doar să faci filmele pe care le înțeleg și le gustă profesorii – doctori în film (așa apar pe genericele filmelor de școală). De la premiza asta pornesc generații întregi de deprimați, care află după patru ani că viața în lumea reală e cu totul alta, că școala nu i-a învățat nimic și că trebuie să se descurce; a dispărut principiul socialist al repartiției.

Expresia „noul val românesc”

În primul rînd, pentru că e un clișeu gazetăresc de rahat, promovat probabil de cineva care s-a trezit peste noapte că trebuie să scrie despre film, după ce ani de zile a scris despre cenacluri literare și muzică folk. De unde pînă unde „nou”? Adică a fost și unul vechi de care n-a știut nimeni, sau cum? Am uitat cam repede cum ni se făcea rușine cînd număram pe degetele de la o mînă filmele bune din cinematografia noastră.

Mă mai enervează pentru că expresia, așa de rahat cum e, are o conotație pozitivă pe care, din păcate, n-o găsim în realitate. Nu-i adevărat că sîntem un grup, un val, deși mi-ar plăcea să fim. Nu gîndim la fel, nu avem aceeași părere despre cinema și despre moralitate și, mai ales, nu putem să ne unim și să luptăm împotriva imposturii și mediocrității din cinematografie.

De fapt, asta mă enervează cel mai tare, că nu sîntem în stare să profităm de un moment pe care tot noi l-am creat și nu ne revoltăm suficient împotriva celor care, în trena acestui elan nesperat al filmului românesc, fac filme mai proaste decît cele din anii '80, cu activiști, învățătoare frustrate și ingineri stagiaari.

CE-MI PLACE LA FILMUL ROMÂNESC

Cristi Mungiu, Cristi Puiu, Corneliu Porumboiu, Răzvan Rădulescu, Alex Baciu, Radu Jude, Cătălin Mitulescu, Tudor Giurgiu, Cristi Nemescu, Titus Muntean, Tudor Lucaciu, Alecu Solomon, Florin Iepan, Nae Caranfil, Vivi Drăgan, Dumitru Budrala, Tică Popescu.

Oamenii ăștia, plus niște actori, doi-trei producători și cîțiva critici (m-am oprit, că începuse să semene a pomelnic) au trezit din morți filmul românesc. Cîțiva dintre ei mă enervează, cu unii mă vîd din cînd în cînd la bere și cu foarte puțini sînt cu adevărat prieten, dar le vîd cu plăcere filmele, cred că au ceva de spus și știu că au priceperea să transmită ceea ce-și doresc. Mulți dintre ei sînt și producători, așa că au în plus curajul de a-și asuma răspunderea pentru produsul lor artistic. Sper să nu-i lase bateriile prea curînd.

Conceptul regizorului demiurg

Asta vine din vremurile în care regizorului i se spunea „maestre” pe platou, filma cît vroia el – că era pe banii statului – și la final avea depresii pentru că trebuia să lupte cu cenzura. Ar fi dorit, normal, ca filmele să fie despre spectaculosul lor univers interior și nu doar despre Ceaușescu. Boala e imposibil de eradicat, ea se transmite din generație în generație, așa că sînt în continuare mulți care își etalează cu mîndrie eul, încercînd să ne arate cît sînt de deștepti și să ne servească lecții despre lume și viață, de la înălțimea conștiinței lor superioare.

Campania anti-minimalism

Urmare a rezultatelor mediocre ale fotbalistilor noștri, în sectorul șahiștilor din Cișmigiu s-a discutat în ultima vreme mai mult despre film. S-au format imediat tabere și s-au ascuțit conflictele de idei. Ne-am plictisit de cadre lungi și de povești simple, ne-am săturat de „mîncînire” și de realism, vrem povești cu zîne și pitici, cu personaje „larger than life”, cu indiana joneși și star trekși. Perfect, și eu aș vrea ca filmul să fie o industrie în România și să avem, vorba celor de la România Actualități, un „flori-legiu de genuri cinematografice”. Și mie mi-ar plăcea ca minimalismul ăsta să nu devină o modă, un refugiu pentru cei care n-au nimic de spus și care se fac minimaliști că se poartă. Dar aș vrea să avem totuși ceva mai mult discernămint cînd judecăm filmele ca să putem amenda eșecurile și să laudăm filmele cu adevărat bune, chiar dacă par la prima vedere că intră toate în același sertăș.

Amatorismul

Fac parte dintr-o generație de autodidacți, de oameni care au învățat singuri meserie vîzînd filme, făcînd cîrca pe la americanii care vin aici să-și facă filmele cu vampiri sau regizînd publicitate și

tombole cu surprize. Cei care au continuat să creadă în sloganul atestit „regia de film nu e meserie, ci vocație”, fie s-au apucat de altceva, fie au îngrosat o-brazul și au cerut bani de la CNC pe bază de diplomă, să-și facă filmele de autor. Faptul că nu te pricepi la nimic în viață pare să fie un motiv suficient de bun să te faci regizor de film. Și uite-așa te apucă dorul de Sergiu, în zilele lui bune.

Eu

Nu-mi place de mine cînd constat că sînt încă suficient de inhibat, că simt, deși nu recunosc, presiunea rezultatului imediat, că alerg să fac filmul vieții. Poate că mă plictisesc în cîțiva ani să fac filme personale, în care mă dezbrac și-mi arăt fizicul în fața publicului, și am să bag niște filme de acțiune cu urmăritori și sex în grup. Așa, de distracție.

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

JOHN STEINBECK oameni și șoareci

CEA MAI AMBIȚIOASĂ EDIȚIE A FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL DE FILM TRANSILVANIA DE PÎNĂ ACUM

În ce zi vine James Bond la TIFF?

- » Festivalul Internațional de Film Transilvania (TIFF) s-a deschis vineri, 30 mai, la Cluj, cu o sală plină de spectatori veniți să vadă în premieră scurtmetrajul *Fatza galbenă care rîde*, în regia lui Constantin Popescu, precum și lungmetrajul *Jocuri stranii*, semnat de Michael Haneke.
- » Directorul TIFF, Mihai Chirilov, a avut un singur îndemn pentru spectatori: „Descurcați-vă în filme – orice ați alege, vă asigur că va fi bine”.
- » TIFF numără anul acesta aproximativ 200 de producții, pe durata a zece zile de festival: 30 mai – 8 iunie.
- » Cu un buget de circa 1,2 milioane de euro, festivalul o are ca oaspete de onoare pe Catherine Deneuve, care primește Premiul pentru întreaga carieră. Cu aceeași distincție este omagiată și actrița Tamara Buciuceanu-Botez, iar Radu Beligan primește un Premiu de excelență.

N-am mai mers la TIFF de vreo trei ani...

Iulia Blaga

...dar am descoperit cu satisfacție următoarele:

» Văzâria și Păstăria încă rezistă economiei de piață și nu s-au transformat în magazine de toale sau telefoane mobile.

» Chelnerițele și vânzătoarele sînt încă simpatice, iar taximetriștii încă dau corect restul.

» TIFF-ul a crescut pînă la 200 de filme, ceea ce înseamnă că, într-o primă fază, te uiți la program ca mița-n calendar. La cinematografele Republica, Arta și Victoria proiecțiile sînt în același timp, bașca orele diferă cu jumătate de ceas, în așa fel încît să nu prea reușești să fugi la altă sală.

» Filmele sînt foarte bune, chestie care îți sporește frustrarea, căci e clar că pe cele pe care le-ai

văzut o dată și pe care ai vrea să le revezi le vei sacrifica pentru alte filme pe care nu le-ai văzut.

» Pe Oana Bujgoi, Tudor Giurgiu, Mihai Gligor, Alex. Leo Șerban și Jay Weissberg abia i-am văzut la Cannes. Adăugați titluri din selecție care vin direct de la Cannes (*Delta* de Kornel Mundruczo, *Megatron* de Marian Crișan, *Boogie* de Radu Muntean), geanta de festival care e cu argintiu (aproximativ ca cea de la Cannes), vinul Mouton Cadet, care e vinul oficial al Cannes-ului, dar și al TIFF-ului, adăugați filmele de la edițiile trecute ale Cannes-ului, prezente acum în selecție, și veți înțelege expresia selecționerului Mihai Chirilov (și nu doar a lui), „de la Cannes, la Cluj”.

» Sistemul de rezervare a билетelor e cu dus-întors. Dacă ai badge de presă sau de invitat, poți lua tichete gratuite cu două sau trei zile înainte. Asta

presupune să-ți faci din timp un program bătut în cuie. Odată luate tichetele, nu prea mai ai șanse să intri la vreun titlu descoperit în program pe ultima sută de metri. Tichetele nu se mai dau cu două ore înainte de începerea filmului, iar dacă nu intri în sală cu cel puțin cinci minute înainte, adio și-un praz verde. Pe de altă parte, acest sistem pe care l-am întâlnit și la Karlovy Vary permite ca toate tichetele și biletele să fie date celor care intră la film, iar sălile să fie pline.

» „Bătaia peștelui” o să fie la Zilele Filmului Românesc, în ultimele zile ale festivalului, cînd va veni cea mai multă lume și vor fi premiere cu filme românești. Totuși, pînă atunci sînt destule titluri pe care le poți bifa, întâlniri la care poți merge, panouri sau expoziții. După proiecțiile din săli, care durează pînă pe la 1 noaptea, sau suprapuse parțial

cu ele, mai există proiecțiile în aer liber, unde în ultimă instanță poți și ațipi. Numai dacă ai mașină, poți încerca sistemul *drive-in*, de la Iulius Mall – chestie nouă (printre alte chestii noi).

» Mi-a plăcut formularea președintelui Consiliului Județean Cluj, cum că TIFF-ul mai „adaugă în acest an o petală”. N-am reținut la ce anume, dar ce mai contează... Iar primarul Emil Boc a spus la deschidere că festivalul „e pus sub egida lui Catherine Deneuve și James Bond”. Ar trebui să întreb în ce zi vine James Bond la Cluj, dar e cert că TIFF-ul pică bine odată cu sfîrșitul campaniei electorale. Prin centru, atmosfera festivalieră, tot mai încălzită de la o zi la alta, s-a încărcat cu balonașe galbene, muzică populară la maxim și cu tot ce presupune campania electorală.

TIFF 2008 – sub înaltul patronaj al lui

Pe 30 mai, a început cea de-a șaptea ediție a Festivalului Internațional de Film Transilvania de la Cluj (sau TIFF, așa cum îl știe toată lumea – iar când zic „toată lumea”, mă refer și la cronicarii de la „Variety”, dar și la vânzătorii de floricele de pe străzile Clujului). Cum e fix a șaptea, organizatorii s-au jucat cu cifrele și miturile cinematografice: așa au apărut afișe cu haiducii lui șapte cai (în spatele mustăților lor se ascund câțiva actori români, inclusiv Anamaria Marinca) și șapte spoturi bondiene regizate, printre alții, de Caranfil (cel mai ludic și mai autoreferențial dintre toți), Porumboiu, Muntean și Negoescu.

Luiza Vasiliu

Primarul Boc a dat dovadă de mare fler cinefil atunci când a declarat cu toată seriozitatea, la deschiderea oficială de vineri, 30 mai, că acest festival „național și internațional” se desfășoară „sub egida lui Catherine Deneuve (invitată de onoare din acest an, n.m.) și a lui James Bond”. Într-adevăr, Agentul 007 e printre noi, dar e deghizat în Catherine Deneuve, chestie care-l face aproape imposibil de recunoscut (chiar și pentru primari).

Tot în seara deschiderii, directorul TIFF-ului, simpaticul critic Mihai Chirilov, i-a slăuit pe spectatori „să se descurce singuri printre filme”, lucru destul de greu de făcut, mai ales când vorbim de 200 de filme în 10 zile, de trei locații în plus (printre care și un *drive-in* la mall) față de cele cinci deja existente, de expoziții, concerte și workshop-uri. De fapt, cu cât ai mai multă experiență în ale TIFF-ului, cu atât hărțile personale de pe programul festivalului devin mai ușor de desenat. Harta mea a strâns în 5 zile 20 de filme, un concert și o expoziție. Și dacă vi se pare cumva excesiv, trebuie să știți că TIFF-ul provoacă un fel de transă plăcută, care te face să saluți pe stradă oamenii pe care îi știi doar de la cinema, să uiți să mai și măninci și să

mergi la cât mai multe filme cu puțință (chiar dacă la unele adormi, puțin rușinat).

15.000 de bilete vândute în primul sfârșit de săptămână al festivalului

Același director (Chirilov adică), fiind și selecționerul festivalului, și-a zdruncinat spectatorii încă din prima seară, în buna tradiție a deschiderii-șoc tifiene (e un adjectiv pe care îl omologhez aici). Mai întâi i-a dus de nas cu un scurtmetraj regizat de Constantin Popescu (*Fatza galbenă care ride*), pe un scenariu câștigător anul trecut la Concursul de scenarii HBO – TIFF. Cu Teo Corban și Luminița Gheorghiu în rolurile a doi părinți care încearcă să comunice pe *mess* cu fiul plecat în America, *Fatza...* e un filmuleț bine făcut despre inadecvarea noastră induioșătoare la noile coduri de comunicare. S-a rîs și s-a aplaudat, dar zîmbetul a înghețat instantaneu, odată cu primele cadre din *Funny Games U.S.*, remake-ul lui Haneke la propriul film, făcut în Austria acum 10 ani. Povestea e simplă (înfiorător de simplă): o familie aflată în vacanță e sechestrată, torturată și ucisă de doi tineri. Ar semăna poate cu ce ar fi făcut ucigașii din *Cu sine rece* al lui

Capote dacă, în loc să-și ucidă victimele impulsiv, ar fi avut răbdare până a doua zi și le-ar fi umilit, jucînd cu ele partide ucigătoare. Însă, în timp ce la Capote (romantul-documentar fusese inspirat de un fapt real) existau motive (psihanalizabile sau nu), la Haneke totul se rezumă la un schimb de replici între tată (jucat de Tim Roth) și unul dintre criminali: „– De ce faceți asta? – De ce nu?”. Pentru pura plăcere a jocului violent se întîmplă toate, iar Haneke e necruțat cu noi și cu victimele din film. Naomi Watts face unul din cele mai bune roluri din carieră, Michael Pitt te-ngheață în scaun atunci când se întoarce

spre cameră și ne ia la întrebări, iar filmul, lucrat perfect, cadru cu cadru, pas cu pas, lasă impresia unei geometrii tăioase. După asemenea deschidere, orice-ar fi urmat era oricum mai ușor de suportat, așa că spectatorii nu s-au mai temut de nimic.

Dovadă că în primul sfârșit de săptămână al festivalului s-au vîndut 15.000 de bilete (ceea ce e un record, chiar și pentru TIFF). Sala a fost plină la *Lake Tahoe* (r: Fernando Eimbcke, Premiul Juriului la Berlin), o poveste a acomodării după moartea cuiva apropiat, filmată elegant, cu răbdare pentru fiecare secvență în parte. În cadrul campaniei „Împreună pentru

muzeu” (începută de acum câțiva ani), spectatorii de TIFF au văzut puzzle-ul biografic *Im Not There* (r: Todd Haynes), un film aiuritor despre Bob Dylan (sau despre cum dumnezeul are bunul obicei de a fi paradoxal și imposibil de cuprins într-o descriere cuminte). Bani adunați din vînzarea билетelor vor fi donați pentru restaurarea Palatului Banffy (care găzduiește Muzeul de Artă). Din combinația asta de Dylan și salvarea unui muzeu n-ar fi putut ieși decît o proiecție-eveniment, asta însă dacă n-ar fi existat un mic detaliu foarte deranjant: subtitrarea la *Im Not There* a fost cea mai proastă traducere a unui film

1/2 TIFF 2008. Profil de spectator

Una dintre preocupările inteligente ale organizatorilor TIFF-ului e să capete feedback. Iar partea amuzantă constă în aceea că feedback-ul e dorit doar într-o anumită măsură pentru evaluarea festivalului, iar restul pentru „cunoașterea gustului spectatorilor și aproximarea unor eventuale profile”.

Adriana Gheorghe

Strategie de marketing, băgat în seamă și alinat spectatorul de TIFF (puțin pentru că restul de *love e luat* de cei

cu *badge*), nu prea contează ce și de ce, ideea e cît se poate de în spiritul gălgănic al tiraniei individului & gustului său din textele revistei „Republik”. Individul în vizor e, printre picături, spectatorul. Lui și numai lui i se adresează AperiTIFF-ul care încearcă să-l educe (să-i bage pe gît/în venă, depinde de cît de bine e scris textul), tot lui și numai lui i se adresează filmele și chestionarele infinite despre filme, dar și despre el, spectatorul, despre familia & background-ul său etc. Și asta e foarte draguț. E chiar prea draguț ca să mai fie adevărat. Pentru că, dacă nu s-a sesizat ironia, TIFF este cel mai bizar amestec de autism și voaierism ever (dar *thk Cd*, gustul directorului festivalului e un spectacol destul de încîntător, iar atunci cînd enervează, scoate din minți de-a binelea). E ca și cum Chirilov ar da o petrecere cu tot

ce-i place lui să consume și te invită și pe tine. Ba, mai mult, te mai și întrebă cum te cheamă, dacă te simți bine, de cine îți place sau pe cine nu poți suferi. Norocul celor veniți în cunoștință de cauză sau nenorocul celor nimeriți la petrecere (ajunsă la a șaptea ediție) reprezintă amestecul de-a dreptul delicios de scandalos de filme consumabile, mainstream, artsy, under-under-ground sau kestii Provocatoare cu P (mare). Nonșalanța cu care face acest cocktail an de an, chiar și anul acesta pe care l-a dorit mai pașnic (deși propune cel mai mare număr de filme de pină acum), singura vedetă – Catherine Deneuve, la final.

Deci subiectul: ATIPIC – venit pentru prima dată la TIFF, special pentru festival, stat patru zile, din ziua nr. 2, pînă în ziua nr. 5 (ar mai fi stat, nu TIFF-ul a fost cauza plecării).

Filme văzute în medie pe zi: 3

Regulament ad-hoc: La toate întrebările, fie ele standard, fie măgulitoare, de-a dreptul, de tipul: „vîrstă? sex? single?” ș.a. din AperiTIFF nr. 1 se va răspunde indicînd filme de la TIFF:

» Filmul votat „excellent” (cu mîna pe inimă)?

loudQUIETloud: a film about the Pixies

» Filme care „merită văzute” (spre excelente)?

Im Not There (despre Bob Dylan), *Paranoid Park* (al lui Van Sant), *Ploy* (al thailandezului Ratanaruang), *La Zona* (din competiție)

» Film adictiv care dintr-o dată s-a stricat?

Im Not There

» (Singurul) film de la care a plecat: *Testimonial* (regia: Răzvan Georgescu, detalii pe www.tiff.ro).

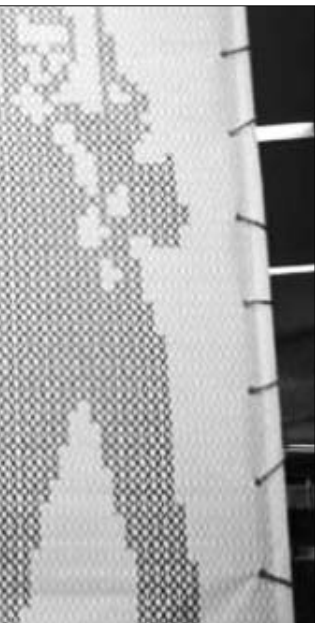
» Duce (păcăleli ale AperiTIFF-ului): *Lo bueno de llorar (Beneficiile*

plînsului) de Matias Bize și „noir-ul” *Able Danger (Pericol real)* de Lave Herman.

Secvențe perfecte

Zborul (skaterilor în lumina după-amiiezii în *Paranoid Park* sau al Aishei printre fulgii de zăpadă care nu se depun niciodată din *Fighter*), lumina albastră a dimineții în care orice se poate întîmpla din *Ploy*, mitraliera fanilor cu sunetul dat la maxim ca să nu se mai înțeleagă cuvintele de către Bob Dylan-Cate Blanchet, incredibile personaje de un farmec nebun și o cruzime pe măsură, plus reale, care sînt Charles (un amestec de Crogan, Capote & Andrei Codrescu), Kim (o Bjork mai puțin sălbatică, hipersensibilă *turned* alcoolică și, asemeni lui Charles, captivă într-un corp imens care n-are legătură cu ea) și David (un Cosmo Kramer magician plus tragic, care refuză să depășească moartea tatălui) de la The Pixies.

James Bond

Primii ani din viața lui Erik Nietzsche: Partea I, film hilar și sarcastic, regizat de Jacob Thuesen pe un scenariu scris de Lars Von Trier și inspirat, se pare, chiar din anii de studenție ai regizorului la Academia de film daneză. Dar n-am scăpat nici de enervări, la *Ploy*, al thailandezului Ratanarung, sau de stări avansate de somnolență, la cîteva filme pe care mă abțin, dintr-o urmă de pudoare, să le menționez.

Cele mai frumoase nopți de pînă acum au fost cele de la cafeneaua Enigma, unde s-au făcut proiecții în aer liber pînă la 3 dimineața și unde lumea a stat chiar și pe ploaie, sub umbrele, ca să vadă fantasticul documentar *Heima* despre seria de concerte Sigur Ros în Islanda, sau *Testimonialul* lui Răzvan Georgescu – o anchetă emoționantă asupra morții și a puterii de rezistență a artei.

La TIFF am mai și dansat: pe scaun – la documentarele muzicale, în aer liber – la concertul lui Elvis Romano (starul din filmele lui Nemescu). Și am văzut expoziția lui Cosmin Bumbuț, *Still Sound* – unde privitorul se așază pe scaun, în fața fiecărei fotografii și-i pune căștile pe urechi, ca să asculte melodia compusă de Vlaicu Golcea pentru/despre fotografia respectivă.

Am călătorit fascinat în cele trei săli ale expoziției, de la o destinație la alta (Pădurea Băneasa sau un tren sau plaja de la Costinești), iar muzica lui Golcea m-a urmărit și după ce-am plecat, din nou, spre sălile de cinema ale orașului.

După prima jumătate de festival, pot doar să spun un singur lucru: că cinefilii care nu sînt zilele astea la Cluj ar face bine să lase totul baltă, să se urce repede în tren (mai au timp pînă pe 8 iunie) și să vină, chiar și pentru ciudatele lucruri care se pot întîmpla într-o sală de cinema numai la TIFF (un necunoscut îți poate explica în timpul unui film, de exemplu, fără să-l fi rugat, care e boala de care suferă personajul și care sînt simptomele schizofreniei...), dar, în primul rînd, ca să arate că se pot descurca singuri printre attea filme.

pe care am văzut-o vreodată. Nu știu a cui e vina, dar la TIFF se întîmplă destul de des să citești mai degrabă subtitrarea engleză a filmelor, pentru că la cea în română se mai confundă femininul cu masculinul, iar *fogg* poate să devină *frog* (adică ceața să se transforme în broască), lucru absolut regretabil pentru un festival de talia TIFF-ului.

Proiecții în aer liber pînă la 3 dimineața

N-am scăpat zilele astea nici de un rîs sănătos (și nu din cauza subtitrării), la

Experiențe perfecte

Proiecția în aer liber a horror-ului mut & hipnotic *La Chute de la Maison Usher* (1928) (regia: Jean Epstein, scenariul Luis Bunuel, adaptare după povestirea omonimă de Edgar Allan Poe), acompaniată live de Ansamblul Einuiea. Duminică seara, melancolia a sufocat curtea interioară a Muzeului de Artă. Iar luni, Cosmin Bumbuț și Vlaicu Golcea au gîndit *Still Sound*, instalație fotografie-sunset de-a dreptul transportatoare (Vlaicu a răspuns afectiv la cîte o imagine a lui Bumbuț, fie ea cîmpul verde sub cerul gri-negru, fie un instantaneu cu un copil care aruncă o pungă în aer pe un culoar de tren sau oamenii albaștri de la Aiud; de ascultat în căști cît timp se privește fotografia).

Regrete?

Lipsa carnetului auto (propriu ori aparținînd unor prieteni mișto & ama-

tori de TIFF). Zilele filmului românesc (care urmează).

► Ce tip de divertisment n-a putut consuma orișicî de simpatic i s-a părut directorul TIFF?

Orice made in Bollywood (revelația festivalului *Om Shanti Om* included)

► Vîrstă?

The Fighter (și *no way* pentru tema emancipării adolescenței musulmane, cît pentru povestea unei fete zburătoare cu pielea arămie și privirea GREA & coregrafia Kung Fu semnată de același Xian Gao, care le-a făcut să zboare pe zînel din *Crouching Tiger, Hidden Dragon*)

► Ce-l adoarme sigur?

Beneficiile plînsului și Pericol real

► Întîrzie la film?

O, da, la *Primii ani din viața lui Erik Nietzsche* (relativă autobiografie a lui Lars Von Trier)

► Alte întrebări: planuri de viitor? *Fighter*

INTERVIU CU MIHAI CHIRILOV

TIFF aduce Arca rusească la Sibiu

Interviu realizat de
Veronica D. Niculescu

Ați promis anul trecut, după ce TIFF și-a întins o primă aripă de la Cluj spre Sibiu, că în 2008 veți organiza la Sibiu o ediție separată. Vă țineți de cuvînt, iar sibienii vor avea festival timp de cinci zile, între 11 și 15 iunie, după ediția consacrată de la Cluj. Ce le va aduce TIFF sibienilor și care sînt diferențele dintre ediția de Cluj și cea de Sibiu?

Continuarea de la Sibiu va beneficia, la fel ca anul trecut, de proiecții în Piața Mică, cîte un film pe seară, dar și de un program de proiecții digitale în sediul Casei de Cultură, unde are loc, de regulă, Festivalul Astra – în jur de patru filme pe zi. Este o ediție mai redusă ca amploare, dat fiind și numărul redus de locații, cu filme care s-au putut vedea la Cluj, dar tocmai pentru a oferi ceva exclusiv sibienilor, în Piața Mică va fi proiectat, într-una din seri, un film eveniment: versiunea integrală a filmului regizat de Wong Kar-wai, *Ashes of Time Redux*, prezentat și la ediția de la Cannes din acest an.

Foarte interesant sună și grupajul Real time. Mărturisesc, în afară de minunatul film Arca rusească, nu am văzut o altă realizare de acest gen – un film dintr-un singur cadru, fără tăieturi de montaj. Ce filme vor rula?

Filmele făcute dintr-un singur cadru, fără tăietură de montaj, sînt

o ciudățenie și un experiment destul de rar în istoria cinematografului. *Arca rusească* este, într-adevăr, highlight-ul acestui grupaj, din care nu vor lipsi un film columbian, *PVC-1*, despre un ciudat act de terorism (în el, o femeie e forțată să poarte o bombă cu ceas la gît pe toată durata poveștii) și un film chilian, *Sabado* (în care o nuntă o ia razna din pricina geloziilor și a secretelor care ies la iveală înainte de ceremonia propriu-zisă).

Sînt fericită să află că TIFF-ul din acest an pune focus pe Rusia. Vă rog să ne spuneți cîteva detalii despre prezențele din festival.

În primul rînd, *Playing the Victim*: un film care adaptează modern *Hamlet*-ul shakespearean, după o piesă de teatru pe care regizorul a montat-o întîi pe scenă, și apoi pentru cinema. Filmul a obținut Marele premiu la Festa di Roma acum doi ani. Apoi, un fals polițier, *Nothing Personal*, care folosește un dispozitiv similar cu cel din *The Life of Others* pentru o poveste despre supraveghere și relația care se naște între urmărit și cel care urmărește. Nu în ultimul rînd, un film foarte poetic și straniu, *Soar*, care pornește de la premisa unui accident aviatic și a căutării supraviețuitorilor, constituindu-se, în cele din urmă, într-un eseu despre ce-nseamnă să pierzi pe cineva drag și cum să accepți această dispariție.

În Sibiu lui 2007, au existat anumite probleme de „consum” cultural. Să ne amintim: Piața Mică, unde se făceau proiecțiile gratuite, era plină ochi în fiecare seară. La fel a fost cortul, la proiecțiile filmelor românești prezentate la Cannes. În schimb, la Cinema Arta, filme excepționale au rulat și cu 10-20 de spectatori. Cum organizați ediția 2008 din acest punct de vedere și care vă sînt așteptările de la public?

Tocmai pentru că proiecțiile din Piața Mică, în aer liber, au funcționat ideal, vom insista asupra lor, oferind, în fiecare seară, cîte un film bubuitor: fie că e remake-ul lui Michael Haneke la propriul său film, *Funny Games*, un studiu cinic și inconfortabil despre fascinația publicului pentru violență (care a deschis ediția de la Cluj, lăsîndu-i pe spectatori praf), fie biografia neconvențională, premiată la Veneția anul trecut, *I'm Not There*, în care regizorul Todd Haynes a avut temerara idee de a distribui nu mai puțin de șase actori în pielea lui Bon Dylan (printre care Cate Blanchett în travesti și regretatul Heath Ledger), fie capodopera de arte marțiale a lui Wong Kar-wai, *Ashes of Time Redux*, care se va proiecta exclusiv la Sibiu. Ne așteptăm la același succes în Piața Mică și tot ce putem spera este ca proiecțiile din timpul zilei de la Casa de Cultură să fie mai frecventate decît cele de la Cinema Arta de anul trecut.

Tudor Giurgiu, presedintele onorific, Mihai Chirilov, directorul festivalului, și Mihai Gligor, secretarul general TIFF

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu & Emil BRUMARU

Fragment cu „bărbățul”

Veronica D. Niculescu: Balul de sîmbătă seara! Am în stînga o carte, în dreapta un dicționar, ambele încremenite-n șpagat – vorba lui Ioan Groșan din *Domnișoara Bovary* – și vreau, vreau, vreau să ascult, după pauza mare sau cînd veți dori, de spre avioanele care cădeau și băiețelul de patru ani, cu degetul ridicat spre cer.

Emil Brumaru: Da, acolo, rămîne parcă o carte în șpagat. O, despre băiețelul de 4 ani sînt multe de zis. Venisem din refugiu, din Basarabia ocupată de ruși. În canton eram eu, vărul meu mai mare, mama, tata... Cantonul se afla lîngă un pod de fier... Merișani e aproape de Curtea de Argeș. Acolo, la canton, am văzut trenul regal, de un albastru uluit, fulgerat în viteza luminoasă, trecînd spre Curtea de Argeș. Era de fapt un automotor cu două corpuri lucioase, orbitoare. Tatăl meu era impegat la Merișani. Apoi a fost dețășat altundeva, cert e că ne-am mutat în sat, într-o curte în care proprietarul, un militar pensionar, sta cumva în valea curții, iar eu cu mama în dealul ei. O păzeam cu strînicie, eram doar, cum mă alinta ea, „bărbățul” ei. Normal că eram gelos pe proprietarul care mai purta uneori haine militare, ceea ce-i da un aer bățios, cuceritor...

V.D.N.: „Bărbățul” e cel mai dulce alint pentru unicul băiat. La Merișani am fost și eu de multe ori – doar sînt născuț în Argeș. Mergeam cu tata la pescuit, de cînd eram mică. La început, credeam că trebuie să fie merei mulți acolo, îmi imaginam livezi întregi, cu pomi aliniați cît vezi cu ochii, cu mere mari și verzi, lucioase. Am fost cam dezamăgită, dar mi-a trecut repede, fiindcă pe malul unei ape sau în pădure mă simt cel mai bine. N-am mai ajuns de cițiva ani în Argeș. Și e așa de aproape de Sibiu; cînd vin din centru spre casă, în capătul bulevardului larg, drept,

văd munții. Pare așa simplu: acolo, dincolo de crestele lor, e toată copilăria mea. Dar cum a fost cu parașutistul?

E.B.: Să nu uit toate vacanțele petrecute, pînă eram deja student, la Curtea de Argeș. Aveam stabiliți acolo, la un moment dat, două surori ale mamei și un frate de-al ei... Stăteam la fiecare, cu rîndul... O, ce lecturi înfundam, singur, pe nisipul malului Argeșului, ferit de lume... Sau în patul larg, dintr-o cameră dată mie anume, la tante Vera și nenea Mitică... Parașutistul a dispărut cum a și apărut, după ce a dormit adînc sub prunul de la cantonul din Merișani... Dar despre vacanțele de la Curtea de Argeș am înfinit de povestit... La Mănăstire aveam un loc al meu, în pășunile bisericii, unde mă ascundeam și citeam întins pe un covor luat de acasă...

V.D.N.: Știam de vacanțele din Argeș, de lecturile pe malul apei ale băiețelului-bărbățul tolanit pe burtă, cu ochii pe Robinson, dar nu știam că ați locuit acolo. Cum a fost, de fapt? Și vărul, și mătușile... Și dragostea pentru bilele de biliard... Care dintre mătuși v-a oferit mult dorita bilă galbenă de filme? Și toate acestea se petreceau cu mulți ani înainte să mă nasc eu – o spun nu ca să mă strecor într-o poveste frumoasă, doar caut să-mi imaginez o axă a timpului –, să vin și eu apoi pe malul Argeșului, să văd pentru prima oară în viață o barză, să mă apropii tiptil de păsăroilul înalt cît mine, Doamne, cîtamai păsăroilul și știe să stea într-un picior! Uite că învăț și eu de la el, stau așa, cu talpa dreaptă proptită deasupra genunchiului stîng și întînd aripile, fil, fil... Ieri am pozat munții care stau ca un perete alb, imens, în capătul bulevardului. Par așa de ușor de trecut. Dar tot mai ușor e cu mîntea, și mult mai frumos ce se vede.

Culture jamming

Unica posibilitate în vederea producerii autonome de sens în interiorul mașinăriei sociale de producție de semne o reprezintă producția propriilor semne. Această concluzie se află la baza strategiilor subversive care, sub învelișul unor concepte precum *culture jamming*, ajung să fie utilizate sub forma apropiierii, a deturnării, a

parodiei și a distanțării evenimentelor și campaniilor media. *Culture jamming* provine din termenul *jamming*, care se referă la zgomotele de bruij ale emițătorilor amatori ce intervineau cu obscenități în emisiunile radio. *Culture jamming* poate fi înțeles ca producerea de zgomote de bruij în comunicarea hegemonică.

Marius Babias

Culture jamming vizează interacțiunea noastră cu mass media și producția de noi semnificații în interiorul sistemului semnic al mass media.

Strategia artistică a acestei noi forme a nesupunerii civile constă în relegitimarea

conflictului ca formă a confruntării sociale și în stabilirea unei noi gramatici a politicii. În acest proces, se mizează pe considerația lui Baudrillard, conform căruia sistemul nu mai are posibilitatea de a devaloriza critica drept ilegitimă, de a răspunde așadar la critica sub forma unui act de donație care să-i satisfacă pe cetățeni și pe cetățence. Imaginea orașului și viața noastră interioară sînt pavate cu apelurile industriei publicitare la shopping și la configurarea vieții, față de care nu putem decît cu greu să ne opunem. Mai cu seamă legile de protecție a mărcilor fac imposibilă criticarea publică a unei mărci. Reclama nu vrea să i se răspundă. Din această cauză se înmulțesc vocile care cer ca dreptul la exprimarea liberă a opiniilor să fie revendicat juridic și sub formă de suprafețe de reclamă și timp de emisie liberi.

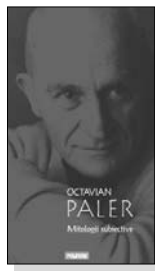
Internaționala situaționistă

Numitorul comun al tuturor mișcărilor sociale se situează în lupta împotriva autorităților, în disponibilitatea de asumare a riscurilor și în angajamentul de eliberare a momentelor de adevăr. Situaționiștii formulaseră deja necesitatea penetrării normelor și legilor în vigoare, atît în teorie, cît și în practică. Internaționala situaționistă fusese întemeiată în 1957 ca o uniune a cercurilor radicale artistice și intelectuale. Situaționiștii erau reprezentanții teoriei situaționiste în metropolele occidentale. Revoluția cubaneză arătase că un grup hotărît, de dimensiuni reduse, e capabil să facă o revoluție într-o țară din Lumea a Treia. Această experiență a fost generalizată de Che Guevara și Regis Debray în așa-numita teorie a

focalizării. Conform acesteia, un mic focar revoluționar (*foco*) poate declanșa o revoluție. Conceptul de „spectacol” este central în analiza socială a situaționiștilor. Se orientează în conformitate cu analiza fetișismului mărfurilor a lui Marx, care înțelege relațiile sociale ca relații între lucruri, ceea ce în „societatea spectacolului” (Guy Debord) este și mai mult întărit de către un totalitarism al mijloacelor de comunicare în masă. Imaginile vieții adevărate înlocuiesc viața adevărată. Spectacolul menține omul într-o tranșă de masă specifică minoratului și este un mecanism al controlului social, în care acesta apare ca o alegere liberă. Situaționiștii au dezvoltat o metodă a permanentei instrăinări față de convențiile sociale. Prin intermediul acestei strategii subversive, ei căutau renunțarea unor elemente încremenite în teorie și practică. Situaționiștii căutau fisuri în interiorul societății, pe care voiau să le mărească folosindu-se de satiră, blufuri, provocări și violență. Scrierile și acțiunile lor conțineau o senzație executorie adresată realității. Răspundeau noi poetici radicale ale unor benzi desenate și afișe publicitare cunoscute.

Deturnarea (*détournement*) practică de situaționiști desemnează actul de distorsionare și reinterpretare a imaginilor, evenimentelor și situațiilor. Astfel, semnificația este redefinită, convenția este încălcată, iar discursul este recucerit. Acțiunile artistice critice sînt în primul rînd puneri în scenă ale unui comportament opozițional, care scot în evidență alternativele la sistemul subordonării. Uneori este utilizat propriul corp, pentru a încălca în mod public o interdicție și pentru a prelua răspunderea pentru acest lucru. Astfel, un *lettrist provocateur* deghizat în călugăr a reușit

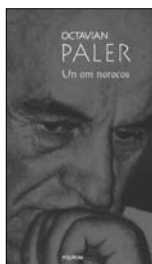
SEMNAL

Octavian Paler, *Mitologii subiective*, prefață de Daniel Cristea-Enache, ediția a III-a, cartonață, colecția „Seria de autor «Octavian Paler»”, 312 pagini, 32.95 lei

Publicată inițial în 1976, *Mitologii subiective* este o carte remarcabilă, scrisă în multe multe registre, care invită la reflecție. Diferențelor personaje din mitologia greacă le este alocat cite un capitol ce îmbină descrierea istorică și interpretarea eseistică: prezentarea secvențelor mitologice este completată de comentariul autorului, pasionant, adesea surprinzător, care ne invită la o „aventură interioară”, mai importantă decît orice excursie turistică.

„Pe tot timpul «derivelor» și melancoliilor eline, Octavian Paler se reconstruiește și se reinventează, dincolo și dincoace de boli, împotriva și în disprețul lor, cu o tenacitate creatoare comparabilă cu a lui Marin Preda. Rezultatul? Această carte absolut remarcabilă, substanțială și gravă fără a fi mohorâtă, gîndită intens și scrisă impecabil, în registre distincte și consonante. Într-unul din cele mai frumoase fragmente ale cărții, Octavian Paler se confesează direct. La treizeci și trei de ani de la apariția acestor splendide *Mitologii subiective*, sîntem în măsură să-l completăm pe autorul lor. Nu mai încap dubii că Octavian Paler a îndeplinit, prin viața și opera sa, toate cele patru condiții puse de E.A. Poe fericitrii.” (Daniel Cristea-Enache)

Octavian Paler, *Un om norocos*, prefață de Mircea Iorgulescu, ediția a II-a, cartonață, colecția „Seria de autor «Octavian Paler»”, 488 de pagini, 45.00 lei

Un azil de bătrîni izolat pe malul mării, în vecinătatea unei mlaștini, a unor faleză de marmură și a unui sat de pescari. Este locul în care Daniel Petric, un sculptor fără vocation, după experiențe lamentabile (adolescent fiind, trece printr-o școală de corecție, apoi este internat într-un ospiciu, ajunge și la pușcărie), descoperă o realitate absurdă, o viață guvernată de frică, ură, denunțuri, lășiță agresivă, violență și amenințare.

„Omul norocos” din romanul lui Octavian Paler se află în captivitatea fără speranță a coșmarului permanent și generalizat. Totul în această carte, una dintre cele mai întinse cărți din toată literatura română, e cosmar, halucinație, un nesfîrșit vis rău. Delirul oniric angosant s-a substituit realității complet și reversibil. Niu sînt analize diferențiale, frontiera dintre veghe și vis, pragul dintre real și coșmar: anulată este realul însuși, anulată e starea de veghe. Un roman de ambianță fantastică, o parabolă neagră și enigmatică, în genul prozei lui Franz Kafka, Dino Buzzati, Julien Gracq, Samuel Beckett și, dintre români, A.E. Baconsky. Și un roman sardonic, titlul fiind – era evident după numai cîteva pagini – în răspăr.” (Mircea Iorgulescu)

să țină o predică, în Duminica Paștelui, în catedrala Notre Dame, acuzând Biserica Catolică de „risipirea letală a energiei vitale în schimbul unui cer gol”.

Revista publicată de grup între 1958 și 1969, „Internationale Situationiste”, documentează succesele practicilor situaționiste. Afișele publicitare și benzile desenate reinterpretate dau de înțeles că revista „Adbuster Magazine”, contemporană nouă, se află într-o relație directă de înrudire cu publicația situaționistilor. Adbusterii pornesc campanii, care nu se deosebesc în prezentarea lor de reclamele comerciale, dar care în schimb se pronunță în avântul lor împotriva unora dintre cele mai eficiente simulacre ale lumii publicitare. Mărcile dețin idei, pentru ca în cele din urmă să le înlocuiască. Reclama anexează valori precum egalitatea, libertatea și toleranța și produce simboluri care structurează tot mai mult socialul. Activiștii și activiștele *culture jamming* pregătesc lumii burgheze un sughiț discursiv.

Erpii clasei adbusterilor

Un meme¹ este o unitate-informație care sare de la creier la creier. Unitățile meme concurează una cu cealaltă în vederea răspîndirii și se transmit în societate, precum genele în interiorul unei specii. *Culture jammer*-ul vrea să folosească puterea memelor. Trebuie să identifice macromemle și metamemle și să le instige împotriva memelor concernelor. Un metameme desăvârșit trebuie să genereze o disonanță cognitivă de cel mai înalt nivel. Spotiurile publicitare, anti-afișele și *subvertising*-ul se perindă prin realitatea noastră mediatizată și devăluie momentul gol al spectacolului. Distorsionarea mesajului nu face referire în primul rînd la produs. Disonanța cognitivă ia naștere pe un plan mai general, acolo unde valorile comunicate ale originalului sînt puse sub semnul întrebării. Iată un avantaj al acestei tehnici: *culture jammer*-ul poate lăsa imaginea valorînd milioane a oponentului să lucreze pentru el. Insurecția nu se întemeiază pe raporturi efective de forță, ci pe diferență. Mobilizarea contracampaniilor produce capacitatea de acțiune, iar acțiunea o concretizează propriu-zis. Internetul este cel mai important mijloc pentru răspîndirea memelor. Petițiile cyber (conform principiului bulgărelui de zăpadă, sînt adunate semnături prin intermediul

transmiterii de e-mailuri), protestul virtual (utilizatorii sînt direcționați către paginile oponentului), *sit-in*-urile virtuale (apel la vizitarea concomitentă a unui site inamic, pînă ce acesta cade) și *gripe site*-urile (site-uri dezvoltate în mod expres, dedicate unui oponent) pot fi realizate rapid și cu eficacitate.

Viral marketing-ul reprezintă o altă formă de acțiune. În acest proces este vorba de dezvoltarea propagandei de la om la om, condiționată prin prezența și performanțele comunicaționale ale Internetului. Satul global se contractă tot mai mult. Dată fiind accesibilitatea comunicării în masă, pragul de inhibiție pentru multiplicarea unui conținut scade. Principiul marketingului viral se bazează pe presupunția că un număr mare de oameni este gata să transmită mai departe știri virale, cunoscuților și prietenilor. Prin intermediul *culture jammer*-ilor rezistența lingvistică penetrează media. Aceștia atacă emițătorul și transformă mesajul într-o înregistrare critică, echivalentă unei anulări. *Culture jamming* este o acțiune teroristă îndreptată împotriva media, care atacă modurile de producție și de distribuție. Mesajele sînt eliberate, devenind corpuri vii și mobile.

Media Hoaxing

„Sniperi” precum Billboard Liberation Front (BLF) din America de Nord mizează pe atacuri împotriva reclamelor deja existente, avînd drept scop alienarea lor prin mici modificări care le transformă în niște exprimări cu semn opus. În cadrul acestui proces, un aspect esențial îl reprezintă crearea de concepte. Crearea sugestionată de concepte ar trebui să împiedice impresia unei nemijlocite constrîngerii exercitate și să intensifice în schimb procesul public de formare a opiniilor în legătură cu obiectul conflictului. Consumatorii și consumatoarele trebuie să interogheze conceptul pe care vor să îl stăpînească. Drept reacție la dezastrul Exxon Valdez, în mai 1989, BLF a modificat reclama billboard și radiofonică cu sloganul „Hits Happen” în „Shit Happens – Exxon”. Pe 24 martie 1989 s-a petrecut cel mai mare accident petrolier din istoria americană. Petrolierul Exxon Valdez s-a lovit de un recif pe coasta Alaskăi și a pierdut 40.000 de tone de petrol care au contaminat mediul costier. Concernul petrolier Exxon nu a plătit nici pînă astăzi vreo amendă comu-

nității trăitoare pe coastă, cu toate că a fost condamnat la asta în 1994.

Principiul despre care este vorba în cazul tuturor acestor strategii de *culture jamming* devine evident prin exemplul *media hoaxing*: media sînt făcute să relateze în prealabil despre evenimente pușe în scenă ca falșuri. După cum afirmă hoaxerul Joey Skaggs, este mai puțin vorba de credibilizarea evenimentului contrafăcut, ci mult mai mult de generarea unei sensibilități în privința modurilor de producere a așa-numitului „adevăr obiectiv” din jurnalism, care este suficient de des determinat de rate de profit și de circulație. Skaggs a lansat anunțuri falșe despre mișcarea „Walk Right!” (grupare militîntă pentru păstrarea etichetei pe trotuare), despre un bordel pentru cîini, ca și despre pretinsa descoperire a unui medic, cum că hormonii glandelor mutilați pot fi utilizați pentru combaterea artritei, a coșurilor și a bolilor provocate de radiațiile nucleare. *Media hoaxing* face poate cea mai evidentă trimiteră la modurile de producere a simulacrelor și demonstrează cit de atotprezent a devenit acest concept care este menținut într-o nebuloasă la Baudrillard. *Adbusting*-ul și *spining*-ul au performanțe asemănătoare pe planul vizualului, care a devenit, mai mult decît cel lingvistic și cel conceptual, o parte componentă solidă și neprovoacă a realității cotidiene. Aceste practici par să ofere în prezent o șansă de a te sustrage, cel puțin la nivel punctual, de la mecanismele de incluziune și de incapacitare a logicii de exploatare capitalistă, creînd în același timp o conștiință critică față de aceste procese exploatare.

Logica de exploatare a codurilor capitaliste reprezintă o formă de exercitare a dominației pe plan simbolic. Plecînd de la premisa că, odată cu virtualizarea lumii mărfurilor, valorile sînt generate tot mai mult în propria recepție, există șansa

nu de a penetra mecanismele de creare a valorilor, ci de a le modifica funcționarea în vederea propriilor scopuri. În cazul ideal, producția hegemonică de semnificație este sabotată, luînd naștere teritoriile ale generării de valori simbolice de consum, generare care stă sub semnul alterității.

P.S.: Acest text reprezintă o practică de tip *culture jamming* și se bazează pe materiale recompilate.

Traducere din limba germană de Cristian Cerel

¹ Termen introdus de biologul Richard Dawkins, în cartea sa *The Selfish Gene* (*Gena egoistă* – 1976). (n. trad.)

**Radio România Muzical
prezintă
în direct
de la Cluj-Napoca**

**Vineri, 6 iunie, ora 19.30,
Biserica Romano-Catolică „Sfântul Mihail”**

**Concertul Corului și Orchestrei
Filarmonicii de Stat „Transilvania”**

Dirijor Cristian Mandea
Dirijor cor Cornel Groza

**Soliști:
soprana Ramona Eremia
și baritonul Cozmin Sime**

**Concert prezentat și transmis
în direct de Radio România Muzical
unicul post românesc clasic, jazz&more**

**Concert-eveniment în memoria
dirijorului Erich Bergel**

www.supliment.polirom.ro

Saptaminal de opinii și informații privind fenomenul cultural, realizat de Editura Polirom în colaborare cu Ziarul de Târlă

ia Petranyi cere sprijinirea coproducțiilor

UNTEAN: reau să fac filme pentru că ele dau bine la festiv...

**EXCLUSIV ONLINE:
Știrile SDC**

mentul de cultura" ta una dintre ce ale și evenimentele est" (București, Rom... speciala se distribuie gratuit la standul Polirom na cu numărul 181 al "Suplimentului de cultura". citi integral textele în secțiune sau descarca în *pdf paginile.

UL MULTIMEDIA

AUDIO: MARIAN CRISAN, cîștigătorul Palme d'Or pentru

Zilnic informații din lumea culturală

Cauta

Stiri

BOOKFEST: Ministrul Iorgulescu a tăiat panglica

Proverbele românilor, pe coloanele Universității din București

TIFF 2008: Viktoria Petranyi cere sprijinirea coproducțiilor

FITS 2008: Meduze și crabi deasupra Sibiului

Arta printre copacii din Grădina Icoanei

Premiile Nobel pe 2008 vor fi anunțate în octombrie

Glenn Hughes, ex-Deep Purple, în concert la Sibiu

Nebunie și adevăr

Vasilii, foi volante, de Ion Vianu, este un roman despre boală, despre boala minții și a sufletului. Romanul face parte din ciclul *Arhiva trădării și a miniei* (primul roman a fost *Caietele lui Ozias*, 2004, Polirom).

„Foile volante” ar putea să facă trimitere la un text dezordonat și fără logică, text pe care autorul îl lasă la îndemîna cititorului, care are datoria să-l interpreteze și să-i dea o anumită formă.

Bogdan Romaniuc

Vasilii, foi volante este de fapt un roman al deconstrucției, un roman în care perspectivele multiple, aparținînd registrului bolii, creează impresia unei lipse de coerență:

„Voi povesti faptele, exact cum s-au petrecut, cel puțin cum cred eu că s-au petrecut, după ce am stat de vorbă cu făptașii, cu martorii, am citit paginile lăuate de Vasiliu și înscrisurile labaniene, pe ciudatele lor suporturi, bucați de moloz, cirpe, ruginituri. Dacă povestea mea e istorie sau fantasmagorie nu pot să spun, cu toate că, foarte adesea, pe anumite meridiane, cele două ajung să semene pînă la identitate”. Psihiatru Vladimir Vasiliu și pacientul Laban sînt protagoniștii acestui roman. În jurul lor se rotește toate celelalte personaje, pe fundalul unui tablou sumbru al epocii comuniste. Cel care adună la un loc toate foile volante, toate paginile de jurnal, toate confesiunile și toate mărturiile este Dan Naidin.

Cel mai interesant personaj al romanului este poate pacientul Laban, „nebumul” roșitor de adevăruri. Thomas Mann spune în *Muntele vrăjii* că boala creează „iluzia independenței”. În *Vasilii, foi volante* boala îl transformă pe Laban într-un roșitor de adevăruri. Laban trăiește în lumea lui, între real și imaginar, în izolarea în care-l aruncă boala. În *Ecce homo*, Nietzsche recunoaște „meritele” bolii sale, care l-a ajutat de foarte multe ori să dobîndească o claritate în gîndire. Boala este văzută ca o sănătate superioară, iar această idee nietzscheană va fi preluată de Thomas Mann în multe din-

tre scrierile sale.

În finalul romanului, personajul Laban este metamorfozat din bolnav mintal într-un martir. Laban, spune Ion Vianu, „este și un ins cu o imensă experiență a suferinței și un geniu. Ajuns în poziția regală de „cel mai mare nebun”, senzațiile lui vor avea o greutate pe măsură”.

O „poetică a nebuliei”

Chiar dacă oferă posibilitatea dobîndirii unei sănătăți superioare, boala, în același timp, însingurează, izolează la fel ca adevărul urit. Izolarea aduce cu sine naufragiul ființei. Boala creează un anumit conflict critic cu lumea, o revoltă: „Psihoza în care se prăbușise... nu făcuse din el (din Laban) unul dintre acei infirmi, batjocura lumii; dimpotrivă, îl ridicase la rangul de zeu viu. ... Nu trebuie să ne mire faptul că dobîndise o adevărată putere regală. ... Cei care-l înconjurau înțelegeau foarte bine că întrupa revolta legitimă a nebuliei împotriva realității prozaice, confiscate de o mîmă de netrebniți”. Lumea romanului este o lume sumbră, stranie, în care nici iubirea și nici umorul nu-și găsesc locul. Boala ocupă întreg spațiul romanului: boala personajelor și a unei întregi epoci, o boală care a înfostat o întreagă societate. Tocmai în aceasta constă originalitatea romanului

Ion Vianu, un roman cu măști, în spatele cărora descoperim personaje istorice ușor de recunoscut. *Vasilii, foi volante* se înscrie astfel în rîndul romanelor care descriu perioada comunistă.

Dan Naidin este același personaj din *Caietele lui Ozias*, fiul lui Laban și al Măriei din Simbata, care povestește despre perioada comunistă, folosindu-se de foile volante ale medicului psihiatru Vasiliu, un personaj ciudat, un bătrîn stalinist („Stalin e absolutul”, spune el) care încearcă să se „regăsească” într-un azil psihiatric, la Răstoaca Melcilor. Răstoaca Melcilor este și un loc al evadării, un refugiu. În spitalul de la Melcești, Vasiliu dorește să realizeze o „Sistematică a nebuliei”. Ion Vianu vorbește chiar și despre o „poetică a nebuliei”, pe care o descrie ca fiind „studiu al acelei capacități a spiritului de-a crea figuri de stil și alegorii exprimîndu-se nu într-o operă de artă, ci în limbajul patologiei și în viața corporală și mintală”.

Ion Vianu, *Vasilii, foi volante*, colecția „Fiction Ltd”, Editura Polirom, 2006, 19,95 lei

Știrea săptămîinii pe web

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL DE TEATRU DE LA SIBIU 2008

Silviu Purcărete: „Eu lucrez foarte artizanal. Meșteșugărește”

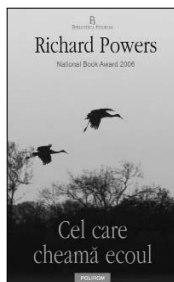
Regizorul Silviu Purcărete, participant la Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu cu trei spectacole – *Faust*, *Așteptîndu-l pe Godot* și *Lulu*, toate montate la Teatrul Național Radu Stanca din Sibiu – a susținut pe 2 iunie, o conferință de presă. Apariția sa publică este un eveniment, regizorul evitînd, în general, să își explice creațiile și preferînd ca opera să vorbească de la sine. – Un text de Veronica D. Niculescu

Alte titluri:

- » BOOKFEST: Ministrul Iorgulescu a tăiat panglica
- » Proverbele românilor, pe coloanele Universității din București
- » TIFF 2008: Viktoria Petranyi cere sprijinirea coproducțiilor
- » FITS 2008: Meduze și crabi deasupra Sibiului
- » Artă printre copacii din Grădina Icoanei
- » Premiile Nobel pe 2008 vor fi anunțate în octombrie

RICHARD POWERS » CEL CARE CHEAMĂ ECOUL

În căutarea sufletului pierdut

Bogdan Romaniuc

Richard Powers a cîștigat National Book Award for Fiction, iar în 2007 scriitorul a fost finalist al Premiului Pulitzer. Intriga celui mai recent roman al său, *Cel care cheamă ecoul*, este simplă: „Un scrîșnet de frîne, zgomotul metalului strîvit de asfalt, un strigăt frînt și apoi un altul trezesc cîrdul (de cocori) din amorfîre. Camionul se arcuiește prin aer, prăbușindu-se în spirală pe cîmp. Un fior săgetea-

ză păsările. Își iau zborul clătîindu-se, bătînd din aripi. Covorul cuprins de panică se înalță. Se rotește, apoi se așază din nou. Strigătele ce par scoase de niște ființe de două ori mai mari decît ele străbat kilometri întregi înainte să se stingă. Dimineața, e ca și cum zgomotul nici n-ar fi fost”. Există ceva fascinant la aceste păsări migratoare, obligate să treacă în fiecare an prin aceeași aventură periculoasă. Acțiunea romanului începe în Nebraska, unde Mark Schullter este victima unui grav accident de mașină.

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

The Stranglers

istoria trupei The Stranglers este aproape didactică pentru mecanismul showbiz. O formație necunoscută, dar serioasă, cu ceva ani de cîntat prin localuri obscure, ancorează într-un curent muzical la modă. Urcă încet și sigur treptele box-office pînă devine nr. 1 printr-un hit *over the world*. După care coboară lent în anonimat, deși muzica făcută este agreabilă și melodioasă, conectată la curentul zilei (new wave). Trupa ține prima pagină în săptămînale de specialitate și – prin isprăvile extra-artistice (chefuri, scandaluri, arestări, stupefiante) – chiar în tabloide. Contractul cu o casă de discuri puternică rodește din plin. Tot personalul & tehnica departamentului de marketing țintesc obținerea profitului maxim. Producători, promotori și regizori de videoclipuri sînt angajați și lucrează din răsputeri pentru împingerea cît mai în față a „produsului” artistic. Din întîmplare, în cazul The Stranglers acest produs chiar există, nu e tocmai inventat.

O colecție de videoclipuri, editată pe casetă VHS, apoi pe DVD, stă măturie afirmației din prima propoziție. Sînt 16 piese, din șase ani de carieră standard, 1977-1982, cu farmecul și nostalgia intacte. Pentru mine, unul, aceste melodii și clipuri au aerul nealterat al amintirilor de tinerțe, al iubiților trecute, al acelei vremi fără griji prea mari, cînd lumea mi se părea o scoică, iar eu perla dinăuntrul ei... Desigur, exagerez un pic, dar cine n-o face cu propriile eșecuri, la vîrstă cînd balanța a înclinat de mult spre trecut, viitorul nu sună deloc bine – cî clopotul despărțirii bate tot mai distinct în picioase insomnii de marție, în ceoase priveliști la sfîrșit de mai? Cum să nu (re)vezi atunci fotografiile (de)colorate ale cîte unei zile de vară, cu soarele sus și umbre pe ziduri de blocuri muncitorești, unde ți-ai consumat fantezia iubirii de-o clipă și de-o veșnicie, fără să știi că tu însuși ești o fantasmă pe pînza de celuloid a

cine știe cîrui aparat Practika, pe care te miri cînd o reîntîlnești?

Primele filmări ne arată patru băieți fără alură de vedete în devenire (cum, de exemplu, se vede strașnic într-un clip de tinerțe al lui Billy Idol, pe vremea cînd era în trupa Generation X). Hainele folosite pe scenă sînt aceleași pe care le poartă și-n stradă, la cumpărături sau la serviciu. Tunsorea e tipică oamenilor obișnuiți, atitudinea normală. În fapt, The Stranglers se integrau perfect curentului punk, al cărui slogan era „do it yourself”. Cu precizarea că ideea generației a pornit de la sentimentul tradus cam așa: *poți s-o faci și tu!*

Pe măsură ce trupa capătă experiență și faimă, stilul de exprimare (nu doar pe scenă devine sofisticat și pretențios. Albumele marchează un drum de căutare, nu repetă rețeta succeselor dinainte. Cînd piesa *Golden Brown* sparge topurile, formația pare una de prin anii '30, cîntînd cu pian, contrabas și ansamblu de vioară! Fără să uite scopul comercial, producătorii marsează pe un așa-zis impact „blasfemiator” și promovează un videoclip – *Duchess* – ce pare un fleac, o făcături. Asta dă, într-un fel, măsura judecării stupide a celor ce „bagă banii” într-o afacere doar ca să-i scoată înmulțit, nu să promoveze o idee, un artist cu glas autentic! De găsit, în cazul The Stranglers, pe înregistrarea video dintr-un concert în Hyde Park, 1977. Unde, la piesa *Nice'n'Sleazy* pe scenă este adusă o trupă de stripteuze, a căror prestație fără multă pasiune, dar plină de zvic, atrage cîteva spectatori băieți care urcă alături de fete și-și scot hainele dansînd... De unde pînă atunci concertul „beneficia” de unul sau doi fotografi, deodată asaltul fotoreporterilor face concurență, fiind un spectacol în sine!

The Stranglers mai cîntă și azi. Cine știe, poate-i auzim-vedem pe aici, la vreo zi festivă... Că stripteuze se găseac!

Gînduri nocturne, fără opus

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Radio Europa Liberă, Praga

În urmă cu vreo cîteva luni, un legionar aparent mai în vîrstă, ce ne face, se pare, onoarea să citească „Suplimentul de cultură”, mă blestema de la ușa cortului său, așezat undeva în lume, dezorientat s-ar spune de faptul că nu apreciez cum se cuvine cultura muzicală a legionarismului interbelic. Nici o noutate că muzica a fost înhămată la toate caleștile regale sau imperiale și la toate căruțele ideologice. Sigur, e o diferență între cultura suburbană „nouă”, a manelelor și apelurile muzicale la „soarele de pe cer”, ce au precedat coralele în cinstea șantierelor de pe diverse văi. Dar nu am idee ca legionarismul să fi lăsat în urmă capodopere muzicale, după cum nici de pe urma nazismului nu cred să fi rămas ceva de neuitat.

Wilhelm Furtwängler dirijind un concert de propagandă al Filarmonicii din Berlin în anii războiului

După mărturia lui Dumitru Cristian Amzăr, atașat de presă la Berlin, reprezentantului ministrului propagandei germane a interzis intonarea oricărui imn, înțeles de propaganda de la București ca o „manifestare artistică românească”. În paranteză fie spus, același martor prețios pentru aspecte mai puțin cercetate din istoria epocii și a muzicii contemporane ei, amintește că în același an de grație 1941, în Boemia sub ocupație, George Georgescu, în același turneu de propagandă, a primit o scrisoare din partea unui localnic, „în care i se spunea că e o rușine că el, ca român, a acceptat să dea în Praga concertul într-o sală germană”. Sala ar fi fost, de altfel, „în mare parte goală și numai în ultimul moment umplută cu soldați”.

George Georgescu a fost numai unul dintre muzicienii, intelectualii care nu au avut tăria de caracter să refuze să slujească cu arta sa propaganda legionară. Chiar istoric fiind ca formație, am oarecare dificultăți să înțeleg atașamentul unor intelectuali maturi, cu vigoare, unevori cu exaltare, la o acțiune, ni se explică astăzi, ce ar fi fost exclusiv de „mîntuire spirituală” a neamului. Oricîte păcate ar fi avut sistemul parlamentar democratic, a mîntuii o țară de el nu poate părea un câștig și o cauză demnă de vocația unui intelectual respectabil. O spune profesorul

meu, Șerban Papacostea, care dădea și o explicație într-un interviu acum cîteva ani, în revista „Memoria”, vorbind de anacronismul mișcării românești de extremă dreaptă, prin dimensiunea sa religioasă, în raport cu alte forme contemporane ale acestui tip de de sistem totalitar.

Cel de tip comunist este o altă discuție, iar de o dimensiune religioasă a stalinismului contemporan legionarismului nu se poate vorbi. Mîntuirea nu se dorea spirituală, se făcea direct prin Gulag. Într-un mod ce ar putea părea paradoxal azi, cel puțin în primul deceniu și jumătate de regim comunist sovietic avangardismul, curentul muzical consonant cu cel central european, a fost permis, dacă nu chiar încurajat prin vizitele la Moscova ale unui Alban Berg, Hindemith sau Krenek. În a doua parte a anilor '30, cleștele totalitar s-a strîns, *Pravda* a incriminat „noroiul în muzică” lui Șostakovič, dar regimul nu a reușit performanța de a stopa compoziția unor capodopere, transformînd muzica exclusiv în imnuri ale *Sfintei Tinereti* staliniste. Aspiranții la mîntuirea spirituală au existat, desigur, și ei, dar „derivate” lor mentale parcă nu au lăsat urme atât de înrădăcinate, nimeni nu îi mai revendică altfel decît parte a istoriei. Istoriile sînt paralele, dar paralelele negale.

În Germania, reciclarea și piedestalurile noi pentru muzica lui Wagner și Bruckner (acesta din urmă total apolitic) au coincis cu înmormîntarea muzicii dodecafonice și a experimentelor mai populare ale republicii de la Weimar. În România, la venirea la putere a guvernului legionar, nu prea exista nimic de reciclat și, probabil, așa se face că, trimisă în turneu în Germania, Filarmonica de la București, cu George Georgescu la pupitrul, a primit dispoziția ca fiecare concert să-l înceapă cu imnul *Trăiască regele* și să-l încheie cu cel *Sfîntă Tinerete Legionară*.

În căutarea lui Emo

Acum câteva zile, o fereastră de messenger mă invita la un miting anti-emo. Ceea ce nu însemna decât că în ultima săptămână, poate în timp ce mîncam cartofi prăjiți sau îmi ordonam șosetele pe criterii cromatice, lumea s-a schimbat în mod dramatic. Între timp, „emo” devenise cumva un fel de înjurătură, chiar mai puternică decât „bă nihilistule” care le era aruncată colegilor mei un pic mai filosofi și care scrijeleau SLAYER pe caietul de teme de la matematică. Totodată, niște oameni s-au decis să se adune și să protesteze împotriva curentului care i-a învățat pe băieți să își exprime sentimentele. Ceva sigur este în neregulă.

Emo reprezintă genul de cuvînt care te face să te simți bătrîn dacă nu știi ce este. Înseamnă că ești oarecum depășit, că nu mai urmărești mișcarea din jurul tău și că ai început să treci și tu pe lângă copiii din parc îmbrăcați în negru pe ditamai canicula, ciufuți și poate cu un piercing în buze și să zici ceva de „tineri din ziua de azi”.

Termenul „emo” a devenit o vedetă mediatică după ce o tînără de doisprezece ani din București și-a pus capăt zilelor; toți jurnaliștii care au relatat incidentul au avut grijă să adauge că era „adeptă a curentului emo”. În toată povestea, detalii cu pricina s-a transformat într-un „pentru că” mai rapid decât ar fi făcut un silogism însuși Aristotel.

Au fost chemați la datorie psihologi, sociologi, părinți, profesori, consilieri și vedete pentru a-și da cu părerea despre influențele nocive ale cultului. Articole din ziare ne informează despre apucăturile ciudate ale acestei aproape-că-nu-i-s-a-spus „secte”: „au blogguri pline de fotografii și coduri”, ne povestește „Evenimentul Zilei”. Feriți-vă, oameni buni. Au *fotografii*. În aceeași înșurire și cu același grad de generalitate aflăm că se „creștează cu lama pe corp” și uneori se sinucid. Pe un site local din Iași, un interviu cu o „fostă adeptă a curentului emo” este anunțat de parcă ar fi o măturie inedită a unui mîncător de cadavre. În fapt, citim o discuție cu o tînără care este un pic nemulțumită că lumea îi zice că este normală.

Converse de 200 RON și păr ciufuit

În rezumat: „tineretul de azi” și-a găsit Kurt Cobain-ul/Depeche Mode-ul/deathrockul (a se completa după preferințe și experiențe personale) zilelor lor. Se numește Emo și este un stil de viață. A plecat din muzică, un stil care se apropie de un punk mai emotiv, cu versuri care vorbesc de multe ori despre moarte, pierderi, tristețe. Dacă nu îți place, sînt ok și melodii mai triste de la Avril Lavigne.

Însă un ghid *Cum să fii un-emo* nu ar vorbi doar despre muzică, ci ar avea și poze. Fotografii care arată cam care ar fi gradul corect de ciufuire a părului pentru standardele emo, cum să te dai în jurul ochilor cu creion negru, cum să combini

în vestimentație rozul aprins cu negrul depresiv, ce fel de rame trebuie să aibă ochelarii tăi. Se numește modă, iar hainele se găsesc la mall.

Atitudinea este cheia. Trebuie să fii introspectiv, gînditor, profund, sensibil sau, dacă ești un pic mai nefericit, se poate ajunge la amarăciune, depresie și furie. Ceea ce nu este nici pe departe dificil, mai ales la 15 ani, cînd știm cu toții că viața e grea. Dacă te ajută, scrie o poezie. Crestăturile de pe mîini nu intră în nici un set de reguli, dar sînt practice. Cei din urmă sînt echivalentul tinerilor care înainte fugeau de-acasă, își zdrobeau pumnii lovind teatral într-un gard din cauze amoroase sau înghițeau pastile pentru

COOLTURISME

Mădălina COCEA

VOI N-AȚI ÎNTREBAT FĂRĂ ZAHĂR VĂ RĂSPUNDE

BOBO

Confesiune între unghiile morții

Degeaba te uiți așa. Am și eu suflet, să știi. Mă dor și pe mine lucruri. Simt, percep lumea din jurul meu și mă doare s-o vad așa, învelită în ceață, degradîndu-se cu fiecare salt. Trăiesc și mor la fel ca tine. Oare dacă mă lovește cineva nu mă doare? Bine, să zicem că am o rezistență crescută la lovitură, am avut o copilărie grea, bla bla bla, am crescut fără părinți, ei și? Ce vină port? Din ce în ce mai mulți creștem singuri. Aproape toți, dacă stai să te gîndești. Nu mai avem timp să ne creștem copiii. Părinții pleacă să facă alți copii, tot alții, alții. De ce? Dacă mă taie cineva, oare nu singerez? Singele meu e la fel de roșu ca singele oricui. Nu e nici o diferență. E exact același sînge. Sufăr la fel ca voi, de varii boli administrative. Unde stau? Ce mîncînc, cu cine mă culc? Recunosc, nu plătesc chirie. Nu-mi place. Ce să-i faci? Nu-mi stă în caracter. La urma urmei sînt un parazit. Am crescut fără casă, fără sentimentul de apartenență. Dar, mă crezi sau nu, nu-mi lipsește. Prefer de 1.000 de ori libertatea. De aia mă și mut așa des. Stau pe capul cuiva cîte o săptămînă-două, și gata. Atît, nu mai mult. Călătoresc ușor, nu las semne. Hopa-țup, nici nu-și dă seama cînd am șters-o. Și nu revin niciodată. Relațiile astea nu țin pe

termen lung. Cel mult fac recomandări altora: mergi la cutare, e de treabă, se spală rar, are mulți prieteni... Recunosc, am un fetiș pentru păr. Îmi place să umblu prin păr. E toată viața mea... Și pielea! Multora le plac sîinii, eu ador pielea. Nu numai la femei, sînt și bărbați care au o piele foarte fină. Probabil se tratează... Dar aia tratată e falsă. Întotdeauna am fost adeptul naturalului, părul de la subbraț mă incită, e de-a dreptul răvășitor, stai! Iubesc animalele! Și cîinii și pisicile la fel. Mai ales dacă au părul lung... Detest perioada de năpîrlire. E o defrișare barbară! Și oamenii care-și tund animalele, niște cretini! Stai, nu încã! Îmi plac vagoanele de dormit. E un bun loc de refugiu, ca o mănăstire, printre așternuturi. Acolo se fac cele mai bune schimburi între oameni. Și spațiile verzi, troleibuzele aglomerate... Am spus că îmi plac animalele?! Și copiii, iubesc copiii... Hai, fii bun, nu fac nimănui nici un rău permanent. Stau puțin, fac 3-4 pișcături, oamenii mă uită repede. Au alte probleme mai grave!! Lasă-mă să trăiesc, îmi place viața! Te ro-ho-ho-hoo! Sînt un biet purice inofensiv, am atîtea de făcut în... în viață... Îmi doresc foarte mult să sar de pe un bloc... POC!

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3. CP 266, tel. 0232/214.100, 0232/214.111, fax: 0232/214.111

Colegul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor șef: George Onofrei

Redactor șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Ruxandra Csereranu, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Casiana Ioniță, Florin Lăzărescu, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu, Constantin Vică.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskemasy, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. Teatru: Mihaela Michaelov.

Arte vizuale: Matei Bejenaru, Marius Babias. Caricatură: Lucian Amarii (Jup). Grafică: Ion Barbu. TV: Alex Savitescu.

Ediția de Iași: Diana Soare

Ediția Națională: Elena Vlădăreanu, R. Chiruță, Veronica D. Niculescu.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărei Agenții Rodipeț din țară sau oricărui oficiu poștal. Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipeț.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului. „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri Newsin » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA
Luiza VASILIU

Pantofi

Să zicem că vă treziți într-o dimineață și, înainte să plecați la treburile dumneavoastră, constatați că nu vă mai puteți încălța cu nici o pereche de pantofi. Toți vă string, vă bat, vă fac râni, ca și cum i-ați fi supărat cu ceva și peste noapte ar fi hotărât să se răzbune (sau ca și cum o Amélie năstrușnică v-ar fi schimbat toate perechile cu unele identice, dar mai mici). Să știți că e un lucru care s-ar putea întâmpla oricând, nu numai într-un film s.f. pentru copii. Se poate întâmpla vara, când absolut toate perechile de sandale devin neprietenoase, iar încălțările vechi, de primăvară, se transformă în cuptoare incinse. Așadar, să zicem că într-o zi vreți să ieșiți din casă și n-aveți cu ce. În șoșoni totuși nu se poate. Desculți? În alte țări (nu imaginare), ar fi posibil. Asfaltul e neted, curat, răcoros (pentru că îl îngrijesc ca pe gazon). La noi, după primii cinci pași, picioarele ar aduna bucățele de sticlă, murdărie de toate felurile, pământ și scuipat. Apoi, nici pantofii din casă nu-i puteți lua, că e păcat să umblați prin oraș ca o balerină rănită. Ce e de făcut? Un proverb țigănesc (da, există și așa ceva) spune că nu-i bine „să intri în sufletul meu încălțat”. Or, noi intrăm în sufletul orașului în fiecare zi încălțând și chiar nu ne pasă dacă-l rănim cumva. Într-o carte de-a lui Erri de Luca am citit că „întreaga noastră poveste e ca un pantof care ne desprinde de suprafața lumii” și am vrut s-o scriu cu carioca pe tălpile sandalelor mele preferate, ca să citească „suprafața lumii” și să priceapă că, din când în când, mai trebuie să călcăm și pe aer. M-am răzgândit și am început să adun, de prin cărți sau de aiurea, fragmente de text care vorbeau despre pantofi. Pentru că am visat întotdeauna să găsesc forma ideală a pantofului, cea care să se muleze pe picior ca o plastilină de mătase ușoară, elegantă. Iar când sînt amărîtă la gîndul că plastilina mea n-o să existe niciodată, trag cu ochiul înspre Mark Twain și zîmbesc citind că „o minciună face înconjurul pămîntului cît timp adevărul de-abia a reușit să-și pună pantofii”. Iar o întrebare fără răspuns (dilema de mai sus) face înconjurul pămîntului cît timp rubrica noastră se încheie la șireturi. Pînă la urmă, își ia tenișii bej și iese așa. Fie ce-o fi.

ISSN 1584-8272

9 771584 827000 182

Povești cu și pentru diverse gusturi

Iubire cu gust de afine

Iubire cu gust de afine/My Blueberry Nights dă impresia că a fost făcut de Wong Kar-wai cu teamă. E primul lui film american și, ca și în cazul lui *Funny Games U.S.* de Michael Haneke, teama a învins prin a-l menține pe cineast în limitele strîmte ale obișnuinței. Pentru că știau o rețetă care se dovedea bună, amindoi regizorii au păstrat-o. Tot ce v-a plăcut în filmele anterioare ale lui Wong Kar-wai vă amenință în *My Blueberry Nights* cu diabetul. Natalie Portman, care e excelentă, dar care apare doar de la un moment dat încolo, nu poate salva de la zaharizare stilul flou și moliciunile, și fumul de țigară (în ușa circiului! Doar sîntem în SUA), și grosplanurile, și povestea de iubire care, toate, sînt o copie palidă a ceea ce a fost *In the Mood for Love*. În plus, între Jude Law și Norah Jones alchimia e ca între dulce și sărat.

Indiana Jones și regatul craniului de cristal

Mult mai digerabil, ce spun, mai spectaculos și mai distractiv este *Indiana Jones și regatul craniului de cristal*, al patrulea film din celebra serie creată de Steven Spielberg. Filmul a fost lansat la Cannes cu doar câteva zile înainte de premiera mondială, iar jurnaliștii de acolo l-au primit cu ovatii și aplauze la proiecția de presă, ca pe stadion. Pe lingă că e profesionist și inocent și că se păstrează în hainuțele seriei, fără a veni cu efecte speciale spectaculoase și up-date-uri ca nuca-n perete, filmul adăpostește o grămadă de trimiteri la succesele lui Spielberg, delicatose pentru fani. Bașca, are și extraterestri! Nu m-ar fi deranjat să-și vire lăbuța și E.T. (Spielberg n-a mai fost la Cannes din 1982, cînd lansase *E.T.* – moment istoric!) În plus față de aceste referințe, partea a patra a

lui *Indiana Jones* are și câteva autoreferințe, ca și cum Indiana Jones ar fi devenit conștient de faptul că e un icon și, prin urmare, se uită în oglindă și-și face cu ochiul (vezi faza cu pălăria).

Poveste de cartier

Am văzut și *Poveste de cartier*, producție locală destinată publicului manelist. Regizorul Theodor Halacu-Nicon a dorit, și așa a și fost lansat filmul, un remake la *Poveste din cartierul de vest*.

Proiectul a câștigat chiar și finanțare de la CNC, adică bani publici. Asta-i fain! CNC-ul nu-i poate da bani lui Cristi Puiu ca să-și dezvolte scenariul, dar poate finanța un film manelist. Asta se pare că ar trebui să fie trendul – filme minimaliste și filme maneliste. În *Poveste de cartier*, protagoniștii – Sorin Copilul de Aur și Monica Merișan – au o inocență care-i face simpatici, iar momentele muzicale, în pofida muzicii, seamănă cu cele din filmele indiene, dar Tociu și Palade, găștile de cartier, Florin

Iubire cu gust de afine/My Blueberry Nights, în regia lui Wong Kar-wai

Dedicație. O spovedanie

Sîmbăta trecută și sîmbăta viitoare, doi dintre prietenii mei – Doris Mironescu și Bogdan Crețu – s-au/se vor căsătorii. Pentru că din motive obiective n-am apucat/n-apuc să ajung la nunțile lor, pînă la revedere și la cadouri, le dedic o povestire întâmplată înainte de căsătoria mea:

M-am invitat de la serviciu și m-am dus să mă spovedesc. Am așteptat preutul două ore, convins c-am s-ficlit-o dacă-i spun că e prima sau a doua mea spovedanie, că fumez de sparg, că n-am postit în viața mea. Mi-am

pregătit și replici: „Da’, dar eu nu urăsc pe nimeni, iubesc oamenii...”. Habar n-aveam ce-o să mă-ntrebe. La chestii din astea de viață o mai întorc din vorbă. Am oarece cunoștințe de comunicare. M-am temut că o să mă încurce cu teste de cultură generală. Îmi și inchiupiam preutul cu o tavă de bilete. Și, la ieșire, discuții: „Ție ce-ți-a căzut?” „Versetul cutare din Deuteronom!” „Nasol!” „Da’ ție?” „Pe mine m-a ajutat Dumnezeu. Mi-au căzut primele cărți din Facerea...” „Cite ceva despre Facere tre’ să știi, măcar așa din auzite.

Treci la sigur...

Eu eram convins că o să mă întrebe cele zece porunci și nu mi le mai aminteam pe toate. De emoție, firește. Dacă aș fi fost la calculator, le-aș fi căutat pe google, dar acolo era numai între mine și Dumnezeu. Cînd m-am mai calmat, mi-a revenit și memoria. Aveam și un as în mîneacă, cu care să-l uimesc pe preot: am auzit că-n textul original, de la mama lui, cele zece porunci nu sună așa imperativ: „Să nu ai alți Dumnezei în afară de mine!”, „Să nu-ți faci chip cioplit” etc., ci-s formulate pe timpul

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

viitor „Nu vei avea alți Dumnezei în afară de mine!”, „Nu vei fura!” etc. Dar lucrul ăsta l-aș fi folosit numai într-o situație disperată... N-a fost defel așa. Chiar merită. Spovedania e cool! Mă opresc aici pentru că îmi vine în mîntele porunca „Nu vei lua numele lui Dumnezeu în deșert...”.

Cît am așteptat preutul, am asistat la o scenă oarecum hamletiană. A venit către noi – eu, Ralu și nașa – un muncitor care lucrează la renoverea exteriorului bisericii: „Nu vreți să vedeți un mort?”. L-am urmat fără vreun motiv precis, ca și cum singura curiozitate înainte de spovedanie ar fi să vezi un mort. Într-un șanț de lingă zidul bisericii, la vreun metru adîncime, era un schelet aproape intact. Oamenii adunați pe marginea gropii comenta: „Vai, da’ ce dinți buni a avut ăsta!”. Le-am dat dreptate. Muncitorul ne-a explicat că acolo a fost un cimitir. Și pe locul alăturat, unde e acum barul Corso, cică a fost cimitir. Abia apoi m-am spovedit.